
מראה מקומות- עניני הלכה

'במות דף צא'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן
רב דקהל שערי תפילה
פסעיק, ניו ג'רסי
AsherMillman@gmail.com

לע"נ ברוך בענדיט וברכה גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

לזכר נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמאן

A Chaburah on these מראה מקומות is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

תח בית שמואל

סעיף נ"ו קסא) אפילו לא נבעלה. כלומר דנכנסה לתופה ועדיין לא נבעלה. ה"ה אם נתימדה אחר הקדושין כמו שכתבתי סוף סימן ק"ע: (ק"ע) אפילו החזירה הראשון. מפורש שם [בשליטי הגבורים המובא בציונים שבהג"ה], אפילו החזיר אחר הגט של השני, וכן אם החזיר השני אחר הגט של הראשון, דאסורה לשתייה:

שנו"ס (50) בציוני שס"ז ובכל המהדורות נמצאות תיבות ס"י תק"ח בסוף הציון אחר ובי"ג, והוא ט"ט, והעברנו למקומן הנכון.

אכן העוזר יז (סעיף נ"ז) הלכות אישות

על פי שני עדים (ק"ס) אפילו לא נבעלה (הרא"ש קסו) והריב"ש 30 ס"ט תק"ח והריב"ש קס"ו) ותצא מזה ומזה וצריכה גט משניהם ואין לה כתובה משניהם (ק"ס) אפילו החזירה הראשון* (הגהות אלפסיקס"ט) ולא פירות

ציונים ומקורות (קסו) כן כתוב בבי"ד ר"מ הקצור אות מ"ה בשם הריב"ש שפ"כ הרא"ש, ולא נמצא ברא"ש לפניו, ובר"כ"ש לפניו כתוב: הרי"ט, וכתבו לריב"א דלהלן, וראה בהגהות והערות בטורי השלם אות ק"י"א וקב"ט וקל"ד. (קסו) יבמות פ"ז ע"ב. (קסו) שם כ"ז ע"א מדפי הרי"ף. (קסו) שליטי הגבורים שם כ"ז ע"א מדפי הרי"ף אות ב.

שנו"ס (50) בציוני שס"ז ובכל המהדורות נמצאות תיבות ס"י תק"ח בסוף הציון אחר ובי"ג, והוא ט"ט, והעברנו למקומן הנכון.

עך לוח

[ואין לה כתובה] משניהם. אפילו החזירה הראשון ושליטי הגבורים יבמות כ"ז ע"א מדפי הרי"ף אות ב. ולא פירות. ולא תנאי מתנאי הכתובה, ולא מונות אפילו מה שלותה ואכלה תחתיהם, ואין יורשיה מזה ומזה יורשין כתובת בנין דיכרין [בי"ד בס"ט נ"ז שם ע"ב].

נחלת צבי

סעיף נ"ו קבר. תצא מזה ומזה [*וצריכה גט משניהם]. להוליא, והא תהא קלה בעיני להוליא: קבו. ולא פירות. פירות, הראשון מה שאלה לאחר שנישאת לשני. אע"פ שאינם חייבים בפיקוח, פירות, לפדות הוא מתנאי כתובה תחת פירות, ונכסיו אילו נשבת אינו פודה, היה (הדין) [*ברין] שמוציא ממנו פירות, אלא מפני שהוא חומר לה אינו כדון כלל, ומה שאין את נפדיה, מפני שאין לך כתובה, ותנאי כתובה ג"כ אין לך. הרב המגיד [פ"י מגירושין ה"ן] נכס הרש"ט"ל [יבמות פ"ט ע"א]:

ביאור הגר"א

סעיף נ"ו קסד. אפילו [לא נבעלה] כ"י. דקאמרי [יבמות פ"ז ע"ב] משאלה. וכן מוכח מדברי מוס' פ"ט א' ד"ה אמרי ואל"ת לימא כ"י. ואתמרי ניש פ"ג [שם ק"ז ע"א] דאין תנאי נמופה, וז"ה לא פליגי [שם] (אח"כ [אלא] משום מדע דע"י כ"י: קסה. אפילו החזירה הראשון. אחר גירושיו השני. שם [בהגהות אלפסי הגבורים שבהג"ה], וכדעמ

פתחי תשובה

ועיין סעיף ל"ב מבואר [ד"א ע"ג דה גפל למים והעלו רגל, אם לית ברגל סימן מובהק, אמרתי זה האיש שנפל למים עלה והלך לדרוכו, ורגל זה הוא מאיש אחר. ובאן צ"ל הא דלא חיישינן שמה אדם אחר היה כאן ונשרף, משום שהיא צעקה בעלי נשרף, לכן לא חיישינן אלא היכא דמוכת שהיה שם איש אחר, עכ"ל הבי"ש. ועיין בשו"ת קהלת יעקב מהגאון מקארלין [אהע"ז] סי' ד' שחמה עליו, דמה שמחלק כיון שאמרת ראו בעלי, זה אינו, שאין זה מועיל להחזיר כלל. דאמרה בדרמי, וגרע טפי מחומרא דמים שאין להם סוף. אך באמת הדעה חלוקת הן, והדין דסעיף ל"ב הוא מדברי הרשב"א [יבמות קב"א ע"א]. ולדידיה גם הכא חיישינן אף היכא דליכא הוכחה שהיה עוד אחר, כדמוכח מדברי הרשב"א שם שבמאי ראייה מדין זה דגברא חרובא כ"י, ולדעת רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ליכא שום ראייה לדין הנטבע הנוכר בסעיף ל"ב כ"י, עכ"ד ע"ש. ואין דבריו מוכרחים. ועיין מה שכתבתי מזה לעיל ס"ק קכ"ו וקב"ט וק"ל וקל"ה. ועיין עוד בספר קהלת יעקב מהגאון מליסא לעיל סעיף י"ח ובספר מראות הצובאות ס"ק (ס"ה) [ו] [בתשובת חתם סופר [אהע"ז ח"א] סי' ס"ז ובתשובת מהר"מ [פדואה] מבריסק סי' כ"ה בענין כחה:

ראש פינה - עקבי הבית

ס"ק קס"א. אפילו לא נבעלה כ"י. נאמת לא הננתי טעמו על דבר לפי מ"ש הטעם משום דעבדה אסורה כמ"ש ה"ש לקמן ס"ק ק"ע ע"ש. ומלמאי נכסר ע"י אחים ס"ק ר' שכתב שג"ל שזהו דוקא להרמ"ש פ"י מגירושין ה"ן שכתב הטעם דמתקדשה משום שאלמנו תנאי היה בקדושתו, א"כ אם רק נשאת אף שלא נבעלה מלא דנפוחה ונישואין אין תנאי, אלא לטעם שכתב הרי"ף [יבמות כ"ה ע"א מדפי הרי"ף] דמתקדשה משום דלא עבדה אסורה, א"כ גם דנכנסה לתופה ולא נבעלה אף ג"כ לא עבדה אסורה. ועיין לקמן סימן מ"ו סק"מ [ד] נקדושי ספק לראשון אין נאסרת נמופה לנד, ע"ש: ס"ק קס"ב. אחר הגט כ"י. הטעם נראה משום קנס כמו שכתבתי לקמן סימן קט"ו סעיף ד'. ולכאורה אינו מוכן לפי מ"ש שם בסעיף א' כתיבי לאין שחירי זה יש לה כתובה, [ד] נמשוש שהוא פוסל אותה קנסו אותו שמתן כתובה, א"כ כאן דהוי בניה ממזרים משניהם למה לא קנסו אותו שמתן לה כתובה, ומלמאי נכסר ע"י אחים [ס"ק ר"א] שפקפק בדבר, ע"ש ובספר ע"י אלמוגים שחיבר ג"כ בעל ספר ע"י אחים דף רמ"ג כתיבי שניות [ס"י ב' אות ד], וע"פ דין השני שכתבו ה"ש וז"ל [ס"ק ק"א] בהחזיר השני, החזיק מאד שם לה כתובה, ע"ש. והנה מפשטות לשון הפוסקים משמע להדיל דאין לה כתובה כלל לא עיקר ולא מוספת, ואפילו החזירה וכתב לה חוספת דמתיין למימר הרי למה להזיק נכסיו, מ"מ קומיין אותה ואין לה. אבל נשאל לקמן סימן קט"ו [שם] כתיבי לאין אפילו לא הכיר בה יש לה חוספת, חוספת, חזק דין הכיר שם כתיבי לאין הכיר בה, א"כ כאן דהוי זהו חוספת, ומימה שלא דיברו מזה הפוסקים:

יד אפרים

ב"ש ס"ק קס"א. דנכנסה לחופה. עיין לקמן סימן מ"ו סק"מ [ד] נקדושי ספק לראשון אינה נאסרת ע"י מופה:

חלקת מחוקק

כמו דעת הר"ן ולחומר: סעיף נ"ו ק"ז אפילו לא נבעלה. כלומר שנכנסה לתופה ועדיין לא נבעלה, וה"ה אם נתימדה אחר הקדושין, כמו שכתבתי לקמן סעיף נ"ט ס"ק קכ"ז: ק"א) אפילו החזירה הראשון. כלומר, אף אם עבר והחזירה הראשון אחר גירושיו שני אין לה כתובה, ומשמע דה"ה אם החזירה השני אחר גירושיו הראשון, ג"כ אין לה כתובה משני, דאסור שניהם שזה דכסס שאסורה לבעל כך אסורה לבעל:

באר הגולה

ת. שם ופ"ו ע"ב] נמשנה. מ*. [נ"ל אפילו החזיר אחר הגט של השני. וכן ה' א"ס החזיר השני אחר הגט של הראשון, דאסורה לשניהם. בית שמואל וס"ח] ה' קס"ב].

באר היטב

שנערך, נאמנת. ודוקא ליתכא שוט דבר שמונה שהיה שם עוד אחר, אבל אם נשארה יד וזו מוכרס שאין זה [מ]הא"ש שנערך, אע"פ דלמנה בעלי נערך, אינה נאמנת. רבינו ירוחם. ד"ש [ס"ק ק"ס]: סעיף נ"ו קסא. בבעלה. משך שמיחד עם משדכמו בפני עדים, אם ראה שנבעלה, אם נשאלה לאחר גט נג מלא מה ומה וכל הדרכים האלו בה, ואם לא ראה שנבעלה והיו קרובים נשמתין מלמור הענין והוא מהלך לקדשה כדי שיהיה לנו נשום, אע"פ דחיישינן שמתן בעל לשם קדושין אם נשאלה לא מלא. הרד"כ"ו (ח"א) [ח"ד] סי' ר"ו. ועיין הרש"ך ח"א סי' י"ג: קסב. משניהם. יש מי שהורה בזמן שהם רוצים להיות מופרדים, מניחם אותם ואין כופין להוליא בנגט, ולא עוד אלא אם חזרו שמהו צעקו לגרש הם נגט מופרדים. (ח"א) [ח"ד] סי' פ"ט חולק עליו וכתב דלעולם יוצא בנגט. וכן נראה מדברי העוזר שכתב מלא מזה ומהו וצריכה גט משניהם, כוננו בניה שאלמנה וצריכה גט משניהם, אע"פ שאלמנה מלא מזה ומהו, שלא די לו בהפרשה צעלמה אלא צריכה גט משניהם. וכן לחקור לעת הרד"כ"ו שערך להוליא בנגט, אם כופין אותו בשוטים או בדברים. ואם נרץ לכופו בשוטים יש לראות אמאי לא מנה העוזר כסמן קנ"ד כהדי הנך שכתבתי אותם להוליא. עיין כה"ג דף י"ג ע"ב [הגה"ש אות חק"ד] והרד"כ"ו (ח"א) [ח"ד] סי' ל"ט וסי' רע"א: קסג. הראשון, ר"ל אם עבר והחזירה הראשון כתיבי לאין שחירי זה יש לה כתובה, [ד] נמשוש שהוא פוסל אותה קנסו אותו שמתן כתובה, א"כ כאן דהוי בניה ממזרים משניהם למה לא קנסו אותו שמתן לה כתובה, ומלמאי נכסר ע"י אחים [ס"ק ר"א] שפקפק בדבר, ע"ש ובספר ע"י אלמוגים שחיבר ג"כ בעל ספר ע"י אחים דף רמ"ג כתיבי שניות [ס"י ב' אות ד], וע"פ דין השני שכתבו ה"ש וז"ל [ס"ק ק"א] בהחזיר השני, החזיק מאד שם לה כתובה, ע"ש. והנה מפשטות לשון הפוסקים משמע להדיל דאין לה כתובה כלל לא עיקר ולא מוספת, ואפילו החזירה וכתב לה חוספת דמתיין למימר הרי למה להזיק נכסיו, מ"מ קומיין אותה ואין לה. אבל נשאל לקמן סימן קט"ו [שם] כתיבי לאין אפילו לא הכיר בה יש לה חוספת, חוספת, חזק דין הכיר שם כתיבי לאין הכיר בה, א"כ כאן דהוי זהו חוספת, ומימה שלא דיברו מזה הפוסקים:

ראש פינה - חלקת השדה

ס"ק ק"א. כן אסורה לבעול. מ"ש לבעול הוא לאו דוקא, דהא אפילו לא בא עליה אסורה כנ"ל [בהג"ה]. ואולי יש לפרש ע"פ דרך זה דברי הרמ"א דלעיל סימן י"א סעיף א' ע"ש בב"ש ס"ק (ב') [ג]. ועיין בבאה"ט [ס"ק ק"ב] בשם הרד"כ"ו דכופין אותם לגרש ולא כפוסקים דס"ל דיכולים להיות מופרדים ממנה בלא גט, ע"ש. ואין הרד"כ"ו חותה יד. דלכאורה הוא נגד דעת התוס' וזכ"ח דף ב' ע"ב [ד"ה] תוס', וכן איתא לקמן סימן ק"ז ברמ"א סעיף א' ע"ש. ואולי כונן הרד"כ"ו דלהשני כופין לגרש דוקא, דלדידיה לא נמאסה, אבל להראשון לא כמ"ש ברמ"א שם:

גליון מהרש"א

סעיף נ"ו. תצא מזה ומזה. ובמשנת הרד"כ"ו [ח"ד סי' ה"א] נכס הרש"ט"ל [מ]השנה היה פ"י ר"ת [בת] שטופין. וזו היא כפייה בשוטים או בדברים, עיין במשנת דבר שמואל אהוב"ט ק"א דכתיב דכתיב שאל לכוף בשוטים*:

בדבר שמואל הוא המתקן מושגת הרד"כ"ו ר"ל, וראה שלא היה ספר שו"ת רד"כ"ו לפני

בענין איבעי ליה למידק

• בשו"ע נפסק שבין עפ"י עד אחד ובין עפ"י שני עדים מחמירין עליה ואינה נחשבת כאונס. ויש לעיין אם יש ציור שכן נחשבת אונס גמור. וכן הוא באמת בהב"י בשם הרשב"א שלא אסור מיכל על דוד אע"פ שנישאל לפלטי בינתיים שכיון שהתירה לה בית דין בטעות נחשבת כאונס. אלא צ"ע מהו הגדרת הרשב"א. הברכי יוסף הגביל חידוש הרשב"א רק לסנהדרין בלבד אבל בל"ה אינה נחשבת אונס. והרדב"ז הוסיף שתלוי בב"ד הגדול בזמן הזה ול"ד סנהדרין. אלא שברמ"א נפסק שה"ה כל ב"ד שהורה חשבינן ליה ואונס. ואלו הג' מדרגות בהגדרת הרשב"א. אלא שהקשה הבית שמואל שם שמהו החילוק בין ב' עדים של"א שאונס הויא וב"ד שכן חשבינן ליה כאונס. והגליון מהרש"א תירץ זה באופן שתום שב"ד הוי אונס גדול מעדים אבל עדיין צ"ע הגדרתו. וע' בהשבות יעקב שהוסיף קצת שלחוק ב"ד מעדים שקרנים שעדים הוי "טעות" וצ"ע כוונתו.

• וע' בהפתחי תשובה שהביא שיטת הפנים מאירות שמי שסומך על חזקה ואכל משהו ונתברר שטריפה הויא אי"צ כפרה ונחשב אונס. וההסבר בזה בחת"ם שמה שהתיר התורה ע"י רוב או חזקה הוי היתר ואפילו אם הויא מהמיעוט לא נחשבת כחטא. וכן הסביר באמת בחמד"ש והסביר שזה חלוק מעדים שעדים הוי התורת ודאי ולא בתורת היתר ולכן אם התברר שהויא טעות חייב על זה. וכן הסביר החמד"ש בענין היתר ע"א שהיתר התורה הוא ולכן אם התברר הוי טעות לא נחשבת כחטא. ולכ' בזה מובן דין שלנו שב"ד שפוסק במצב להתיר אי"ז בתורת ודאי אלא היתר ולכן אפילו אם התברר שטעות הוי כאונס משא"כ עדים. אלא שיש לעיין מהרמב"ם שמשמע שאין עדים בתורת ודאי. וצ"ע.

- שו"ע אבה"ע יז' נו'
- בית יוסף שם
- ברכי יוסף שם
- שו"ת הרדב"ז
- שו"ע שם ס"ק נח'
- בית שמואל שם ס"ק
- גליון מהרש"א שם
- שו"ת שבות יעקב סימן סא'
- פתחי תשובה יו"ד כט'
- שו"ת חת"ס או"ח פג'
- שו"ת חמד"ש יו"ד א'
- שם אבה"ע כג'
- רמב"ם יסודי התורה סופ"ז

ועמדה ונתקדשה שאינה זריכה גט משני כמו שאמרו ציננות (נב) יח א חייבי צאון בין אצמנה צביג וכו'. כלומר צין לאוין שאין וצוקף גיטין (פג): גבי ילא עליה קול שנתקדשה ועמדה ונתקדשה זה אינו דאשה זו כיון שנתקדשה אללו לאחר הקידושין הן הן עדי יחוד הן הן עדי זיאה וכל שכן זו שמתלמה לא נתקדשה לו אלא על דרך שפיהה לו בקדושין לנד ואינה מחוסרת מסירה לחופה שהכל יודעין למה נכנסה עמו לזית הסתר וגדולה מוז אמרו בפרק הזורק (גיטין פא). המגדש את אשמו ולנה עמו צפונדק בית הלל אומרין[ס] זריכה ממנו גט שני ואע"פ שמן האירוסין אינה זריכה ממנו גט שני מפני שאין לזו גם זה זו אינה דומה לזו לפי שאותה אינה אלא צממיחד עמה לאחר גירושין דכיון שנתקדשה קודם שהיה לזו גם זה חוקה לא צא עליה אבל אם נמיחד עם ארוסו אע"פ שאין לזו גם זה כיון שהיא עמדה להיות לו נופן דעמו עליה וצא עליה וזו והארוסה שפיהה הרי היא כנשואה והטעם מפני שפיהה היא מייחדים התמן והכלה כדי שיהא לזו גם זה חוקה שהיא צא עליה וכל שכן שנכנסה עמו שהיא ודאי זריכה גט משני כדון מי שעמדה וישאלת כיון שנתקדשה עמו אחר הקידושין ולא עוד אלא שחמורה היא מאשה שהלך בעלה למדינת הים ועמדה וישאלת היתם אינה זריכה גט אלא מן הקנס אבל כאן זריכה גט מן הספק דכיון שידע זה השני שיש עדים שנתקדשה כבר לראוין וראה ציד האשה שגירשה לראוין נודע הוא שאין קידושין תופסין צאשם איש (קידושין יו): וגמר ובעל אחר גירושיו הראשון לשם קידושין וכדאמרין נמקדש את הקטנה דהיכא דבעל אחר שגדלה ועמדה ונתקדשה לשני אינה זריכה גט משני שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ובעל לשם קידושין כסברתו של רב צפרק המדיר (עג). וצפרק ציט שמאי (עמות ק). וקיי"ל כותיה וצדאי אע"פ שהיא אסורה לו מוטמאה ונטמאה (סוטה כח). מכל מקום קידושין תופסין זה מן התורה הילכך אינה יולאה צאל גט מן הספק הזה ואם יש עדים שנתקדשה עמו אחר שגירשה זריכה גט ממנו כמו ששנינו (גיטין פא). המגדש את האשה ולנה עמו צפונדק שזריכה גט שני. ומה שטען זה המקדש השני שלא נמיחד עמה לשם נישואין ולפיכך יכול הוא לנכות אין ממש צעננתו כמו שאמרו שהיחוד הרי הוא כצדאה להחמיר עליו ואסורה היא לו ומי שהציא ראה לאסרה עליו מהנעוץ מאשח איש והולאה מתחת ידו אע"פ שכנס ויולא (עמות כד): ראה נכונה היא זה שנסקה וקידשה והיא יושבת צדד יומר הוא מדבר מכושר וקאל דלא פסיק וקרוז הדבר לעדי טומאה ולפיכך אם הוא כונסו אללו אחר מכן כופין ומייקרין אותו צבונתו ומגדילין אותו עד שיוציאה שזו פסולה היא לו לכל הפחות מדרבנן וקיי"ל (כמות עו). דמעשין לפסולות ואסור הוא להמיחד עמה כלל ואם נמיחד עמה מלקין אותו דקיי"ל (כמות יג). מלקין על היחוד עכ"ל. כתב הרשב"א בתשובה (סי' ט) סימן אלף קפ"ט על אשה שנתן לה המשודך טבעת והשנה שלל היו קידושין והלכה וישאלת אשה זו מן קדושת גמורה היא לראשון ותאל מזה ומזה וכל הדרכים האלו זה ואם תאמר אנוסה היא זו שלא ידעה שמהא אסורה להנשא הא ליחא דה"ל למידק ואם תאמר אם כן מיכל אין הותרה לזרד (עי' סנהדרין יט): התם אנוסה גמורה הימה (סס ט). או שאנסה שאלו והשיאה לפלגי והיא על כרחיה נבעלה א"י התם טעות גמור של הוראה היא שהורו לה צ"ד של שאלו צמולה דעמו ופרוטה ועל הוראה זו נכנסה כזה כחונם הוא עכ"ל. דין האשה שהלך בעלה למדינת הים וישאלת ואח"כ צא בעלה לענין כמותו וממון מוצר צפרק שאלך בעלה (פג): וצדדי רצו צמין קט"ו (קמח):

סימן יח

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן אחת מהשניות או מהיבטי עשה או חייבי לאוין או יבמה לשוק שנתקדשו:

חייבי לאוין (א) (ב) וחייבי עשה (ג) וכל שכן שניות דרבנן תפסי בהו קידושין לפיכך אחת מאלו שנתקדשה (א) בין אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן

לחיות לו נופן דעמו עליה וצא עליה וכמו שאמרו צירושלמי פרק הזורק (גיטין פ"ח ה"ט) מן האירוסין אינה זריכה ממנו גט שני מפני שאין לזו גם זה והארוסה שפיהה הרי היא כנשואה והטעם מפני שפיהה היא מייחדים התמן והכלה כדי שיהא לזו גם זה חוקה שהיא צא עליה וכל שכן שנכנסה עמו שהיא ודאי זריכה גט משני כדון מי שעמדה וישאלת כיון שנתקדשה עמו אחר הקידושין ולא עוד אלא שחמורה היא מאשה שהלך בעלה למדינת הים ועמדה וישאלת היתם אינה זריכה גט אלא מן הקנס אבל כאן זריכה גט מן הספק דכיון שידע זה השני שיש עדים שנתקדשה כבר לראוין וראה ציד האשה שגירשה לראוין נודע הוא שאין קידושין תופסין צאשם איש (קידושין יו): וגמר ובעל אחר גירושיו הראשון לשם קידושין וכדאמרין נמקדש את הקטנה דהיכא דבעל אחר שגדלה ועמדה ונתקדשה לשני אינה זריכה גט משני שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ובעל לשם קידושין כסברתו של רב צפרק המדיר (עג). וצפרק ציט שמאי (עמות ק). וקיי"ל כותיה וצדאי אע"פ שהיא אסורה לו מוטמאה ונטמאה (סוטה כח). מכל מקום קידושין תופסין זה מן התורה הילכך אינה יולאה צאל גט מן הספק הזה ואם יש עדים שנתקדשה עמו אחר שגירשה זריכה גט ממנו כמו ששנינו (גיטין פא). המגדש את האשה ולנה עמו צפונדק שזריכה גט שני. ומה שטען זה המקדש השני שלא נמיחד עמה לשם נישואין ולפיכך יכול הוא לנכות אין ממש צעננתו כמו שאמרו שהיחוד הרי הוא כצדאה להחמיר עליו ואסורה היא לו ומי שהציא ראה לאסרה עליו מהנעוץ מאשח איש והולאה מתחת ידו אע"פ שכנס ויולא (עמות כד): ראה נכונה היא זה שנסקה וקידשה והיא יושבת צדד יומר הוא מדבר מכושר וקאל דלא פסיק וקרוז הדבר לעדי טומאה ולפיכך אם הוא כונסו אללו אחר מכן כופין ומייקרין אותו צבונתו ומגדילין אותו עד שיוציאה שזו פסולה היא לו לכל הפחות מדרבנן וקיי"ל (כמות עו). דמעשין לפסולות ואסור הוא להמיחד עמה כלל ואם נמיחד עמה מלקין אותו דקיי"ל (כמות יג). מלקין על היחוד עכ"ל. כתב הרשב"א בתשובה (סי' ט) סימן אלף קפ"ט על אשה שנתן לה המשודך טבעת והשנה שלל היו קידושין והלכה וישאלת אשה זו מן קדושת גמורה היא לראשון ותאל מזה ומזה וכל הדרכים האלו זה ואם תאמר אנוסה היא זו שלא ידעה שמהא אסורה להנשא הא ליחא דה"ל למידק ואם תאמר אם כן מיכל אין הותרה לזרד (עי' סנהדרין יט): התם אנוסה גמורה הימה (סס ט). או שאנסה שאלו והשיאה לפלגי והיא על כרחיה נבעלה א"י התם טעות גמור של הוראה היא שהורו לה צ"ד של שאלו צמולה דעמו ופרוטה ועל הוראה זו נכנסה כזה כחונם הוא עכ"ל. דין האשה שהלך בעלה למדינת הים וישאלת ואח"כ צא בעלה לענין כמותו וממון מוצר צפרק שאלך בעלה (פג): וצדדי רצו צמין קט"ו (קמח):

יח א חייבי צאון וחייבי עשה ב"ש שכן שניות דרבנן תפסי בהו קידושין וכו"י. צפרק אלו נערום (דף כט). וצפרק האשה רצה (דף נב) וצקדושין פרק האומר (דף סח). ובכמה דוכתי אמרין דרבי עקיבא סבר אין קדושין תופסין צבידי לאוין ותכמים פליגי עליה והלכה כותיהו דרביס וניהו והכי קתם לן מנא צקדושין פרק האומר וכן פסק הרמב"ם צהלנות אישות פ"ד (ה"ד):

דרכי משה

יח (א) הא דחייבי כריתות לא תפסי קידושין אפילו מדרבנן עיין בהגהות מדרכי דיבמות (ע"ג דף תס"ג) (סי' קט):

פרישה

(קג) אלא נתקדשה צ"ד וכו'. דדוקא כשכנסה זריכה גט משני דאמרין גירש זה ונשאה זה אבל הכא אף אם גירשה הראשון י"ל שמנאי היה בקידושי שני ולא נמקיים אבל כשכנסה ליכא למיחש לתנאי דאין אדם עושה בעלתו בעלת זומ (ר"י יבמות נז: ד"ה אלג טעוין) כדאמרין לפיל ס"פ ט"ו ועיין צדרישה: יח (ב) וחייבי עשה. היינו מלרית ואדומית צמון ג' דורות או כגון שיעס דרישה

דרישה

[קג] אלא נתקדשה צ"ד. ופרין בגמרא (יבמות פח): מאי שנא משכנסה צדריכה גט ומשני הכא אמרי קידושי טעות הוה. כשכנסה נמי אמרי נישואי טעות הוה. רישא דעבדא איסורא קנסוה סיפא דלא עבדא איסורא לא קנסוה ופירשו התוספות (יבמות פט. ד"ה אמרי) קידושי טעות היינו שטבורה שמת בעלה ולא מת כמו שהוא האמת והקשר התוספות למה לא מתרין הגמרא דאמרי קידושי טעות הוה דהיינו על תנאי ומתוצים

הגהות והערות

דרבנן למהרש"א אלפנר"י, סימן ה: קמא] הבעם דבתקדשה מותרת לחזור לו וכשנשאת צריכה גט ותצא מזה ומזה, משום דנתקדשה לא עבדא איסורא ולא קנטו רבנן וכשנשאת דעבדא איסורא קנטו בה רבנן כדמטיק במסכת יבמות פרק האשה שלום ובגיטין פרק המגרש, והרמב"ם לא הוכיר טעמא דקנסא והדין עמו כמו שכתבתי בסימן זה אות טו בהגב"י (כנה"ג הגה"ט אות תקלה):

יח א ואל ידעתי אמאי קרי ליה לאו הבא מכלל עשה והרי לאו גמור הוא, ואמת שראיתי שכ"כ הטור סימן קס"ב אמנם גם דבריו צריכים ישוב (עצי ארויס):

בתשו' סימן יו"ד. על מיכל איך החזירה דוד המע"ה. דע כי אונס בישראל משרא שרי ולא אונס של כפיה בלבד אף טעות אונס הוא שאלו נבעלת לאחר ברצון וכסבורה שהוא בעלה היא מותרת וכו' ולפיכך אם היתה מיכל סבורה שנשאת אצל פלטי בהתר מחמת שקדושי דוד אינן קדושין וכמו שהיה שאל סבור אף היא אנוסה היתה ומותרת לחזור לו ועוד ששאל היה מכריחה בכך והיא אנוסה וקרקע עולם ועל כרחי נבעלת עכ"ל:

והקרוב אלי דהך תשובה היא אשר חזה מהרש"ל ודין גרמא ליה למר שכתב מה שכתב ולפום ריהטא היה נראה דאשתמיט מיניה תשובת הרשב"א סימן אלף קפ"ט שם שאלו להרב על משודך ומשודכת מסובין היו אפתורא דמשלם ונתן לה המשודך טבעת וכו' ונשאת לשמעון בלי גט וכו' גם אם נתן עכשיו הראשון גט אם היא מותרת לשני דחשבינן לה כאנוסה ומותרת היא לראשון וכיון שהיא מותרת לבעל כך היא מותרת לבועל או תצא מזה ומזה. והשיב הרב וז"ל אשה זו מקודשת גמורה לראשון ואם נשאת לאחר תצא מזה ומזה ואם תאמר אנוסה היא זו שלא ידעה שתהא אסורה להנשא הא ליתא דהוה לה למידק וכל דלא דייק' תצא מזה ומזה כדאיתא פ' האשה רבה יבמות (דף פ"ח:) ומשום דלא דייקא ואינסיבה לא אמרו אנוסה היא זו וא"ת מיכל בת שאול איך הותרה לדוד התם אנוסה גמורה היתה או שנאנסה ע"י שאול שאנסה שאול והשיאה לפלטי והיא על כרחי נבעלה א"כ התם טעות גמור של הוראה שהורו לה כב"ד של שאול דמלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ועל הוראה זה נסמכה וטעות כזה אונס הוא אבל זה איזה אונס היה שתסמוך עליו לינשא אם כן כל הנשים שזינו נתיר ונאמר סבורה היתה שאינה אסורה בכך עכ"ל הרי דעתי שפתי הרשב"א ברור מללו דאשה זו דטעתה וסברה שלא היה לבעלה בה קדושין תצא מזה ומזה דה"ל למידק וקשיתי' מיכל ותריץ יתיב דהתם אנוסה גמורה היתה והדר מפרש דאיכא התם תרי מיני אונס שנאנסה שאול או היה טעות

גמור שהורו זה כב"ד של שאול דהיה הב"ד הגדול של כל ישראל שאין למעלה הימנו וזה אונס גמור דסברה דדינא קמשתעי כי דינא רבא ומי כמוהו מורה ובגווייהו אתמר עפ"י התורה אשר יורוך:

ומעתה מ"ש הרשב"א בסימן יו"ד דמיכל היתה סבורה דקדושי דוד אינן קדושין כמו ששאל סובר כונתו כמ"ש בתשובה בסימן אלף קפ"ט הנזכר דזה טעות הוראה שהורו לה בבית דינו של שאול דהוה בי דינא רבא שמהם הוראה יוצאת לכל ישראל וילמד סתום שבדברי הרשב"א בסימן יו"ד מדבריו דסימן אלף קפ"ט ושוב כתב מין האונס השני שכתב בסימן אלף קפ"ט בראשי' מאמר דשאל אנסה. וזה ברור. ומאחר עלות כל האמור זו היא שקשה על דברי מהרש"ל הנזכר יבמות (פ"ג סי' טו"ב) שכתב דהיכא ששגגה וסברה שלא היה לבעלה בה קדושין אפילו נבעלה ברצון הוי כאונס ומייתי תשובת הרשב"א דסימן יו"ד ותפס לו פשטן של דברים והרי הרשב"א סימן אלף תקפ"ט בירר שיחותיו ואל האשה אמר דאי סברה דאין לבעלה בה קדושין תצא מזה ומזה דה"ל למידק ושאני מיכל דנשאת ע"פ ב"ד של שאול יבמות (דף ע"ט.) כלומר והם ב"ד הגדול ובר מן דין אמרינן תצא מזה ומזה דה"ל למידק:

ופוק חזי מ"ש הרדב"ז ח"א סימן ל"ט דאפילו הורוה ב"ד שבעירה תצא מזה ומזה והיה טעמו דה"ל למידק כי גבוה מעל ב"ד שבעירה וכמו שביאר הרב כנה"ג סימן זה אות ת"ר. ויש להרגיש על מור"ם בהגהה דנקט הורו לה ב"ד סתמא ולא ירד לחלק בין ב"ד סתם לב"ד של שאול גדול שבכלן. ותו אשתמיטתיה למהרש"ל תשובת מהר"י קולון שרש פרק ד' באשה שהורה לה חכם דהקדושין שקבלה לא הוו קדושין ונשאת על פי ב"ד וכתב דתצא מזה ומזה דהוא לה לאירוכי עד שיצא כנגה צדקה בהסכמת כל חכמי העיר וזה הפך דברי מהרש"ל שסתם וכתב דטעתה שאין לבעל בה קדושין מותרת לבעלה. גם מ"ש מהרש"ל דכזינתה ולא ידעה שיש איסור בדבר לא

הראשון משום דלאוסי על פי חכם סבורה להחזירה לישא ואונס בשראל משרה שרי :

תשובה דבר זה ברור הוא שאכורה לבעלה הראשון שהרי אין זה אונס שלא היה לה לסמוך על זה החכם כיון שיש גדול ממנו ואפי' הכ"ד שיש במדינה שאין גדול ממנו לא וקרא אונס שכבר אפשר שיש גדול ממנו במקום אחר וכן כתבו ז"ל: אף קמו (מא) **עוד** ילמדנו רבינו על הענין של מעלה שמת הבעל אחר לקחה ולא הספיק להזיאה עד שמת בחדש בעלמו אם יש לה ממנו כהוזה :

תשובה משום שלמה שנינו האשה שהלך בעלה למ"ה ואמרו לה מה בעליך וכו' ולא שגא על פי עד אחד ולא שגא על פי שנים ולא שגא בשאח ברשות בית דין ולא שגא בשאח שלא ברשות בית דין אין לה אלא בלאחיה הקיימים וכו' וז"ל: ומה שאין לה ממנו כ"ש שלא תוליא מן היחומים. הכלל העולה מן הדברים שכל הדרכים השמויים יפסק באשה זו אם לא שיאמר החכם שהיה המעשה לפיו שלא בטלה הטורפת את הגט ולא סוכיפו בתנאי אבל כל זמן שלא יודענו הדבר משמעות המעשה כ"ד שנכתב במ"ה הוא שכתבו את התנאי מראש שיהיה ועשו תנאי חדש שגבא היא ימליר וכו' לא י"ך לשם ואם יבאר לנו דעתו בזה המעשה כ"ד ויאמר שלא בטלו דבר נגט ולא דנו עליו הוא תאמן ומופתר לבעלה ונסה ממנו כבר ויש לה עליו כתובה וכלנו חד' ג'עמא ניהוה. אעפ"י שדעת חכמי הוא שאינו תאמן הדין טוב לומר כך היה המעשה ואם הלשון י"ה היה סתם שום פירוט ולא בוס הבנה אי מודה להם אבל כיון שכונל הפירוש אפילו שיהיה דחוק הרי הוא תאמן. וכבראש לפ"ד כתבתי :

אחר כך נודע שלא נתעברה ולא השאיר אחריו ברכה כ"י שנתנה כחובתה וז"ל מחזיקת ולא הורכנו ל' ז"ל את פי הדיין אם בטל או לא. גם כי הוא אינו נמצא שגלה לארץ ישראל :

עוד שאלו על הענין אם נופין בגלה הראשון לתת לה גט: **תשובה** הרשב"ה ז"ל כתב בהשבוה שכל מקום שאמרו חכמים תאלמנה ומה נופין להוליא. והיא כופיה אי הויה בשוטים או בדברים תליא בפליגמא דרבווחא ז"ל. והגבול שלא לכתף בשוטים כדי שלא יהיה הגט מעושה. והרשב"ה ז"ל כתב דלא כפיין בשוטים אלא השוטים במשנה כגון בעל פוליוס' וחרביו. וכן כתב הרא"ש ז"ל בהשבוה גבי ימשן על ביתו ולא יעמוד וכו'ן דהוה פלוגמא דרבווחא לא כייפיין בשוטים כדי שלא יהיה הגט מעושה. והכי הוא כתוב בטור עיין שם והלל"ד כתבתי :

אף קמו (מג) **שאלה** אם מנכרין זמן על הבוכר למר משעת ראייה ולמר משעת אכילה :

תשובה אם הגיע לשיער פול הלכן מילתא דפשיע' היא דמנכרין עליו זמן שהרי מנכרין עליו בורה פרי העץ אבל אם לא הגיע לפול הלכן אם הוא בוכר שלא יבא כלל לבל ענבים כעין כופי ענבים למ"ד שמנכרין עליו שהכל פשיעא נני דאין מנכרין עליו זמן שאין זמן פרי המחשד משנה לשנה אלא כמו לולבי ועלין אבל בבוחר שיבא לבל ענבים או בבוחר שלא יבא לבל ענבים למ"ד שמנכרין עליו פרי האדמה יש מקום שאלה כיון שמנכרין עליו בורה פרי האדמה פרי הוא ומנכרין עליו זמן או דילמא כיון שאין מנכרין עליו בורה פרי העץ נשתנה ברכתו ואין זה פרי המחשד משנה לשנה ואין מנכרין עליו זמן. ומסתברא לי דאין מנכרין עליו זמן שהרי נשתנה הבוכר מכל שאר פירות האילן שהרי שאר פירות האילן מיד מנכרין עליו בורה פרי העץ וכן כתבו הפוסקים ז"ל גם בחוספות. וכן כתב רבינו ירוחם ז"ל חה לבוט וכו' כל האילנות מיד מנכרין פרי ומנכרין עויהם בורה פרי העץ עד כאן. משעת דבוחר לא חשיב פרי לנכר עליו זמן. וה"ל כיון שאינו חשוב פרי אמאי מנכרין עליו פרי האדמה שהכל היה ראוי לנכר מידי דהוה אשקדים רכס שמנכר עויהם שכל. י"ל דהכא גבי בוחר אוכל גוף הפרי אלא שגא נגמר עדיין אבל שקדים אין עיקר אכילתן אלא הקליפה שהרי הרעין אינו כלום וכן כתב הרשב"ה ז"ל בהשבוה ובגדון דין רואה אי שוכרו על כל מיני בוחר בורה פרי האדמה שלא לחלק בברכות וענין זמן אין מנכרין עד שיגיע לפול הלכן. ולא

דמיא לקרא חדתא דמנכרין עליה זמן אפי' בקטנותה משום שהלפתם וכל מיני הקשואים יותר הם רחויים בקטן מנגדלן. ועל ענין שקדים הנדלים במלרים ראוי לנכר עליהם זמן ובורא פרי העץ שהרי אינם באים לכלל פרי ואדעתא דהכי נעמי להו דמיא לשקדים המרים שכתב בה"ג דכשהן קטנים מנכר עליהם בורה פרי העץ דהא נעמי להו ע"ד לאיכלן רכין ולהו הסכימו רוב הפוסקים וכן הוא ממש בשקדים של מלרים. ואע"ג דלא חלק הרשב"ה ז"ל בהשבוה וכתב דאין מנכרין זמן אלא על גמר פרי אפשר דאזיל לשיעתייה דמנכרין זמן משעת ראייה אבל למ"ד משעת אכילה כיון שיהיה לשלול הלכן והוא נספה בו ומנכר בורה פרי העץ למה לא יכר גם כן זמן. וחו כיון שהיא ברכת הבורא אינה חלויה בגמר פרי ולפיכך אני אומר כי המנכר לא הפסיד. והכרח לעניות דעתי כתבתי :

אף קי' (מד) **שאלה** מהצוקיר גאלבסדריאח. גדר. מי ללא ידעתי מי הוא הדרוש. נמלחתי ללא

ידעתי מי הוא המבקש. גם ב"רן יסיה שהרגילני לדבר הלכה ואעפ"י שאני ערוך בעול מלכות ודך ארץ עררה דמלוה עדיפה לי וחיביבה לי. ועשה באחי להשיב על עיני הכלה ואעפ"י שהלשון מנובל ומנועה הנה הבנתי הכוונה ואומר כי הגט אבר פסולת מפני אוח חסירה אם החסרון היה בטעם הגט כבר ואפי' לו בחיבה יש משכיר. ואם החסרון היה בחיף הגט פסול. גם הגט שפסלה מפני שנכתב שלא בפני השליח ואין יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם היה אפשר לקיימו בתחמויי ויהיה כבר ואפיו שלא יחמר ומאחר שקרעתם את שני הגיטין אם כן יכתוב הסופר בשמו שניהם הבעל לכתוב ויחתמו העדים בענינם שהרי אמר הבעל כתבו מאחד עד מהם עד שילא אחד כשר לפי ראות בית דין או עד שיגיע ליהם אחד כשר כי השליח לא יוכל לנמסר כופר ולא עדים. ולענין מקום האשה אם חתם יודעים עיקר דירתה כהצוה אם חתם אדם יודעים שלא עקרה דירתה משם אעפ"י שהלכה במקרה ישיר אחרת ואם לאו כתבו המקום שהיא עורכת בו בשעת כתיבת הגט אעפ"י שלא חתם שם בשעת כתיבתו או כתבו מקום לידתה מפורש מזה שגט דליותה באתר פ"וי ואם אין חתם יודעים לא זה ולא זה לא כתבו מקום כלל שאינו מעכב כלל לדעת הרמב"ם ולדעת מקלח החמוריים מעכב ובשעת הדחק כבר וזה כתבו מקום והיא אינה דרה שם בשעת כתיבת הגט הוי שיהיה שם עירה ופסול. וכבר תקיחו לכתוב הדירה במקום פלוני דמשמע הוה ומשמע עבר. וכמה שאמרתם שכתובת הגט הוא בנדרים של הבוקיר כתבו דעל כף ימא מוחבא כי הכוונה על הישוב ולא תחובה שהרי מלרים אינה יושבת על הכר ממש ובתוכן דעל ידה יולד ומותנה שהכוונה על הישוב הוא וכדי להסתלק מן הספק כתבו ג"כ דמסתפקא ממימי בורות ואחר כתיבת הגט השלמו איתו לאחד מן החתמים שיראנו ולא ביטחתי אלא ששעת נדבר שנתערה. נאם דורש שלומס דוד ו' אפי' אפי' זמרא :

אף קי' (מס) **שאלה** על מה שנהגו במלרים לרקוק על העליה פסוקים של תורה זהב :

תשובה כבר נבאל הרמב"ם ז"ל על זה והשיב שזהו אסור ונהן זה כמה פעמים טולס נכוחים למבין וישירים למואלה דעת. ומה שגראח לי מדבריו ז"ל דאפי' דברים של חול אסור לרקוק אותם בכתב אשורית שהרי שכתב בעלמו יש בו קדושה רבה ותלוין בו ובזרות האותיות כמה סודות עמוקים ואסור להשתמש בו בדברים של חול כל שכן כאש שאלם העליה מחוך את הסכס וממלא מאבד את הכתב בידים. ואם כתב פסוקים מן התורה אפי' בכתב אחר אסור דלא גרע משאר ספרים ופירושו וביאורו שאסור לנכרן ביד והמאבדן מנין אותו מכת מרדות כאשר כתב בפרק ו' מהלכות יסודי התורה. הכלל העולה שאם הוא ענין שיש בו קדושה או שכתב אשורית אסור כ"ל :

אף קי' (מו) **שאלה** לימא לן מר מה שכתב המגיד משנה על מה שכתב הרמב"ם ז"ל ריש פרק

ו' מהלכות מאכלות אסורות דם דגים וחגבים טבירים מוגר ואפי' נכס וכו' וכתב המגיד משנה שלדעת הרמב"ם ז"ל מאי דמתרין בנמרא הא דליה ביה קשקשים וכו' ה"פ הא דקאמר רב דם דגים שנים אסור דליה ביה קשקשים כלומר עמאים. ומאי דמתי בגרייתא

סעיף ג"ח קט) אלא נתקדשה. הכלל הוא, שנשאת לעברה איסור, או נקנסה לדאורה לראשון, היינו לשיטת הר"ף [יבמות כ"ה ע"א מדפי הר"ף] משום קנס לבד, ויהא א"כ [א"כ] לאו משום קנס לבד, אלא ממתנת קנס חיישין שמה יאמרו גירש הראשון וינשאת לשני, אבל בקדושין דלא עבדה איסור לא קנסיה, ולא חיישין שמה יאמרו וכו' אלא יאמרו שהיו קדושי טעות. ונ"מ מפלוגתא זו הדין מ"ש בסמ"ק קנ"ט [סעיף ד'] כמו שכתבתי בסמ"ק ט"ו [סק"ג]. ואם נתיחדה אחר הקדושין היא כנישאת, מ"ש א"כ נתקדשה לשם פילגש דלא מהסרה מסירה לחופה, ועיין משנת הרשב"א שהביא הב"י סוף סימן זה.

גח קט) יאם לא נשאת לשני [קט] אלא נתקדשה לבד ובא ³²בעלה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון וכן מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה. הגה אשה שנתקדשה קע"א וטעמה וסברה שלא נתקדשה ונשאת לאחר מלא מזה ומזה וכל הדרכים הנ"ל זה אצל אנסה להנשא קע"א וטעמה וסברה לה זית דין בטעות

אנסה ועל כן יש אומרים דאינו ממוזר כלל, דהא בגמרא [שם צ"ב ע"א] מיירי [ד]לאחר שמועה הולדה משני: סעיף ג"ח קכב] אלא נתקדשה לבד. הא מתיחדה אחר הקדושין, הן עדי יחוד הן עדי ביאה והיו כנישאת, מ"ש א"כ נתקדשה לשם פילגש דלא מהסרה מסירה לחופה. ועיין במשנת הרשב"א שהביא הב"י [ס"ק נ"ד] מדין זו:

ציונים ומקורות קעה) לשון הר"ף. שנו"ס (32) במהדורות תרס"ד-תרע"א נדפס בטעות: ובא עליה.

עורך להם

סעיף ג"ח. לראשון כו'. קיבלה גט משני אם אסורה לראשון, עיין הרשב"א סי' קל"ו. ומתשובת הרשב"א הכתובה בסמ"ק י"ג נראה להתיר לראשון ולכהונה, ועיין רש"ד [אמרינו] סי' י"א. שם בסופו. וי"א דרוקא בשלא נתיחדה וכו' אחר הקדושין, כדאמרינן [ירושלמי] גיטין פ"ח ה"ט והארוסה שביחודה הרי היא כנשואה, מפני שהיו מחידים אותם וחזקה שהיא בא עליה. ובי' בשם תשובת הרשב"א. יצא קול שמת בעלה ונתקדשה, ולא בא בעלה ולא נתאמת הקול, כופין את השני לגרשה, שמה ישאנה ואח"כ יבוא *בעלה, אבל להוציאה בלא גט לא, שמה מת בעלה והיא מקודשת לשני, כך נ"ל, ועיין רש"ד סי' י"א. אשה נדפס

בדפוס

מורי והב

סעיף ג"ח [ע] אלא נתקדשה לבד. כיון דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן: [עא] או שהורו לה ב"ד בטעות. תשובת הרשב"א היא [ה"א] סי' אלף [קפ"א] [קפ"ט] כל סעיף זה הובא בב"י סימן זה וד"ל, וא"ת אנסה היתה שלא ידעה שנתאם אסורה לינשא. הוה לה למידק כדאיתא פרק האשה רבה [יבמות פ"ו ע"ב וראה שם צ"א ע"ב], ומשום דלא דייקא ואינסבא לא אמרינן אנסה היתה. וא"ת מיכל בת שאול האין התורה לדרוד. התם אנסה בגמרה היתה, או שאנסה שאול והשיאה לפלטי בן ליש, והיא על כרחא נבעלה וכענין אסתר אצל אחשורוש. א"כ התם טעות גמור של הוראה היא שהורו לה בית דינו של שאול דמלוה ופרוטה דעתיה אמלוה [נאה סנהדרין י"ט ע"ב], ועל הוראה זו נסמכה, וטעות כזה אונס הוא, אבל זה איוה אונס היה שתסמוך עליו לישא אחר, א"כ כל הנשים שוינו נתייר ונאמר סבורה היתה שאינה אסורה בכך, עכ"ל. הך או שאנסה שכתב, הוא פירוש למ"ש תחילה דאנסה בגמרה היתה, ע"ז מפרש הה"מ בשני דרכים, או שהיה מצד שאול או שהיה מצד הוראת ב"ד. ודברים אלו תמוהים מאד בעיני, דמ"ש שמיכל

נחלת צבי

סעיף ג"ח קלה. אין צריכה גט מהשני. ולא חיישין הכא משום שלא יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט כלעיל ס"ק קכ"ד, משום ד"ל דתנאי היה בקדושי שני ולא נמקיים התנאי, אצל כשנסה ליכא לומר למנאי, דאין אדם עושה צעלמו צעלמו וכו'. ש"ס [יבמות צ"ד ע"ב]: קלט. תצא מזה ומזה. ולא אמרינן אנסה היא זו שלא ידעה שמהא אסורה, דהוה לה למידק:

ביאור הגר"א

קבלה ראשונה, והיא דעת הרא"ש [פ"י סי' ג] נשם יש אומרים [ד]דוקא היכא שזא העביל וקנסיה לגבי בעל, קנסוה ג"כ גבי בעל, אצל [ה"א] שמת נמדינת הים, לא. והרא"ש סתר דברייהם וס"ל דעתה המוס', וכמו, אדרינה עיקר קנסא הוא לגבי השני: סעיף ג"ח קעה. וכן כו'. מ"ש בלמות אשמו שם [יבמות צ"ד ע"ב במשנה]. מוס' [שם] ל"צ ז' ד"ה נוסן כו' וכו' היכי כו', והרא"ש שם [פ"י סי' ג] וכן הלמנ"ץ [שם] והרשב"א [שם] ושאר פוסקים. ועיין מ"ש שם*: קעה. אשה שנתקדשה כו' [או שהורו לה ב"ד בטעות]. כמו במתני' [שם פ"ו ע"ב], וכמ"ש גמ' [שם] ל"צ א' [שם]

באר היטב

סעיף ג"ח קסט. בטעות. נמשנת הרשב"א למד דין זה ממילא אשת דוד שהיתה מותרת לדוד אחר הנישואין של פלטי, משום דטעו צ"ד של שאלו והורו מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה. [ב"ש ס"ק קע"ב]. ועיין כנה"ג דף נ"א ע"א [הגב"י אות ת"ר] שהארץ נזה:

פתחי תשובה

סעיף ג"ח קעג. וסברה שלא נתקדשה. עיין בספר ברכי יוסף לקמן סימן ל"ז שכתב, ראיתי בתשובת הרשב"א ח"ג סי' קע"ח שכתב על גמרה שאביה היה במדינת הים ועמדה ונישאת, ואביה קידשה במדינת הים, ודאי שקידושי אביה הוו קדושין כיון שעדיין היא ברשות אביה, ומותרת למקדש שקיבל אביה קידושיה ממנו אע"פ שנבעלה, ולא נאסרה לראשון מפני טומאה. ולא דמי לאשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך ונישאת ובא בעלה, דתצא מזה ומזה, לפי שזאת בהיתר נישאת לזה, שלא היה לה לחוש שאביה יקבל קדושין עליה, עש"ב. ולפום ריהטא יש לעמוד ע"ז מירושלמי ריש פרק עשירי דיבמות, עד כדון ביודעת שהיא אשת איש, לא היתה יודעת שהיא אשת איש, שנמעינה מן הדא כו', ע"ש, ויש לעיין בהז: קעה. ב"ד בטעות. עיין באר היטב [ס"ק קס"ט]. ועיין ברכי יוסף בסמ"ק זה

ראש פינה - חלקת השרה

משא"כ לעיל שהולידה אחר שידעה, שהרי מיירי שבא בעלה, לזה אמר הח"מ דזה אינו, דהלא דין זה שכתב המחבר כאן שהולידה אח"כ הוא מהמשנה דף צ"ב [ע"א], ובגמ' שם משמע להדיא דהאי אח"כ היינו אחר שמועה, וא"כ דמי לדעיל. ועיין בספר עצי ארזים ס"ק ר"ט שדחה דברי הב"ש כאן בס"ק קס"ח מ"ש שהמחבר כיון לדברי הרא"ש, וכתב לחלק בין שמעה מתחילה ואח"כ הולידה דסעיף שלפני זה ובין שמעה אחר חכמתו, דהרי זהו חילוקי של הח"מ ודחה אותו מהגמ' כנ"ל, ואולי פירש פירוש אחר דבריו ח"מ, אבל הנכון כמו שכתבתי: ס"ק קכ"ב. הן עדי ביאה כו'. דאף שהיא כלה בלא ברכה, מ"מ חיישין, כדאיתא [כתובות י"ב ע"א]

ראש פינה - עקבי הבית

אחמה ואח"כ אמרו לו קיימת היתה ומתה, דמתו שם דולדל אמרונו אינו ממוזר. על זה כתב, שם אין איסור כלל אחר מיתת אשמו, אבל כאלו חף אחר מיתת ראשון אסורה לו משום [ד]וכל שאסורה לבעל כו', לכן קנסוה ס"ק ק"ע. ונישאת לשני כו'. דלא הוה לראשון מחזיר גרושמו משעשלת. ונ"מ מפלוגתא כו' בסמ"ק ט"ו. ס"ק כ"ג. מ"ש וא"ל לנפול הכניס. ועיין בספר ארן לצי [ס"ק קפ"ז] מ"ש נזה: ס"ק קע"א. קי"ל אם נישאת בטעות לא תצא כו'. אינו מפין קושיא זו, דהא כאלו אי אפשר לומר כלל

חידושי הגר"א

סעיף ג"ח גט] ומותרת לחזור לראשון. ג"כ, חף א"כ גירשה השני קודם שזא הראשון. משנת הרשב"א [אמרינו] סי' פ"ב משנת מותת מסק סי' פ"ב:

לשבת הסופרים

עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד. עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד. עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד. עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד.

שי למורה

סעיף ג"ח בהג"ה. או שהורו לה ב"ד. ג"כ, עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד. עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד. עיין לקמן סימן קע"ח ז"ש סק"ד.

נדאה

בית שמואל

בציונים שבהג"ה למד דין זה ממילא אשת דוד שהייתה מותרת ללוד לאחר הישואים של פלטי משום דטעו צב"ד של שאלו והורו מלוה ופרטת דעמו אמלוה [סנהדרין י"ט ע"ב]. ואין להקשות

אבן העזר יז [סעיף ג'ה] הלכות אישות

ונשאת על פיהם היא כאלוה ומוותרת לבעלה הראשון (תשובת הרשב"א קצ"ו) אלף קפיט הובאה בבית יוסף.

בית שמואל תיג

ומזה ד"ל, שם הוא הגרס שלא דייקא שפיר. מיהו קשה למה דק"ל [לעיל סעיף ג"ח] נשאת ע"פ שני עדים אסורה לבעלה, ואין לך אונס גדול מזה ומ"מ אסורה לבעלה,

מסוגיא פרק האשה רבה [במות צ"ב ע"א] דאיתא שם [ד]סביר רב נתמן ניסת ע"פ עד אחד היא הוראה בטעות, ומ"מ תלא מזה

ערך לחם

שנתן לה המשך טבעת, ולחשבה שלא היו קדושין הלכה ונישאת, כל הדרכים האלו בה, ולא אמרינן אנוסה היא כיון דלא ידעה. היתה אנוסה או שהורו לה ב"ד הוראה של טעות ונישאת על פיהם, אונס הוא. [ב"י בשם תשובת הרשב"א ח"א סי' אף קפ"ט]. עיין סימן קע"ח [בנדר לחם בסעיף ג']

מורי והב

[לאנוס]. ותו, מאי שנא משמע מפי שני עדים שמת בעלה וניסת לאחר או שניסת ע"פ ב"ד דאם בא בעלה דתצא מזה ומזה כדאיחא בסמוך לפני זה [סעיף ג'י], ולא אמרינן דאנוסה היתה, נמצא דגם בזה אמרינן הוה לה למידק, ולמה לא אמרינן כאן הכי, דמאי שנא הוראת ב"ד בטעות של מיתת הבעל מהוראת ב"ד בטעות של קידושי הראשון. ובמדינה הך תשובה אין להקל למעשה בשבילה, וצ"ע. [*ג'י-ל דמי' יש לחלק ביניהם, ה דבקיודשי טעו הביד בדין, משא"כ בטעו בהתירה דהם לא טעו בדין רק פסקו ע"פ עדים ועדים אמרו שקר והם אינם חייבים כלום, וק"ל עכ"ה]:

נבעלה בעל כרחא, תימה רבה היא, הא סוגיא מלאה בגמ' דסנהדרין בפרק כהן גדול [נשם] דלא נבעלה כלל לפלטי, ועל כן נקרא פלטי שפלטו אל מן העבירה, ודרשינן שם, עד בחורים [שמואל ב' ג' ט"ז], שהיו כבחורים שלא טעמו טעם ביאה. *ולפי האמת שלא נבעלה מיכל לפלטי, לקימ, דשפיר הותרה לדוד, שלא תפסו בה קידושי פלטי דהיא היתה כבר אשת דוד. ומה שכתב דהוראת ב"ד אונס היא ולא שוגג, א"כ קשה למה הצריכה תורה קרבן להציבור שחטאו ע"פ הוראת ב"ד, הא אונס אינו צריך קרבן כדרושינן [שבויעות כ"ו ע"א] האדם שבועה פרט (לאנוס)

ביאור הגר"א

יש פירקין [פ"י ה"א], האשה כו', כמה דמיירא תמן מפרשינן אומן כו' ואם היו קטנות כו', אף הכא כן. שנייא היא, ממן שאחריס הטעו צב"ד, והכא לא אחריס הטעו צב"ד, קנס קנסו צה שמהא צודקת יפה. ויקנסו צה אלל השני ולא אלל כו':

ליתא כו' אלל טעות. והקשה שם [הרשב"א המובא בציונים שבהג"ה] ממילא נת שאלו, ומירן שאנסה שאלו והשליה, ונעל כמה נבעלה. א"כ הסם טעות של הוראה היה כמ"ש בסנהדרין י"ט ז', משא"כ כאן, כנ"ל. וכן אמרו גירושלמי

פתחי תשובה

לא אמר אלא בב"ד מומחין הממונים מו' טובי העיר, כמו שאלו ובית דינו בימיהם שהיו ממונים מן העם והיו ב"ד מומחים, אבל בעובדא דמהרי"ק שורש פ"ד כו', ודלא כמו שרצה לומר הב"ש בסמ"ק ל"א סק"י שמהרי"ק חולק על הרשב"א, ולדעתו אינו חולק, עכ"ד ע"ש. ועיין עוד בתשובת רבינו עקיבא איגור [קמא] סי' ר"ו ובספר בית מאיר ע"פ זה: קעה. ומוותרת לבעלה הראשון. עיין בתשובת רבינו עקיבא איגור [קמא] סי' ר"ו שכתב דמלשון הרשב"א בתשובה שם [המובא בציונים שבהג"ה] משמע דגם לבעלה השני מותרת כו'. אמנם מלשון הרמ"א דרייק מותרת לבעלה הראשון, משמע דוקא להראשון, ודוחק לומר דנקט כן משום רישא דמילתא דאנוס אותה, והיינו דהיא היתה אנוסה להנשא לו אבל השני לא היה אנוס דככה"ג אסורה להב'. ואפשר דהטעם, דראה הרמ"א שדברי הרשב"א אינם מוסכמים, כנראה דמהרי"ק [שורש פ"ד] חולק בזה, וגם ראיות הרשב"א אינן חזקות, ולזה לגבי הראשון, מספיקא דדינא אין מוציאין מחזקתה, אבל לגבי השני דהנישואין היו כנונת בעלמא, הוי כלכתחילה בעלמא להנשא לו ע"י גט מהראשון, משר"ה מחמרין מספק, עכ"ד. ועיין מה שכתבתי בס"ק הקודם:

אות כ' שהאריך מאד בזה, ושקיל וטרי בדברי מהרש"ל ב"ש"ש יבמות פ"ג סי' ט"ו ובדברי הט"ז בסמ"ק זה [סקעי"א] וברדב"ז (ח"א) [ח"ד] סי' ט"ל ושבות יעקב ח"א סי' ס"א. ומכלל דבריו מבואר דעתו, דהרשב"א ש"ש שכתב דגבי מיכל היתה טעות גמור של הוראה שהורו לה בבית דין של שאלו, כונתו, כיון דהיה הביד הגדול של כל ישראל שאין למעלה הימנו, ולא אמרה הרשב"א אלא (כמעשה) [במעשה] שהיה בהוראת ב"ד הגדול. ומתוך כך תמה על הרמ"א ד"ל בהג"ה דנקט הורו לה ב"ד סתמא ולא ירד לחלק בין ב"ד סתם לב"ד הגדול שכולן. וגם תמה בזה על הב"ש לקמן סימן ל"א סק"י במ"ש דמהרי"ק [שורש פ"ד] פליג על הרשב"א, ע"ש. גם בתשובת נוב"י תניינא [אהע"ז] סוף סי' קל"א האריך ב"ב, וכתב דגם הרשב"א לא קאמר אלא בהוראה בטעות כמו שחולק, ובית דינו שפסקו שמלוה ופרטת דעתיה אמלוה, אבל בטעות בהוראה, שהטעו עדים ואמרו פלוני מת, אפילו שני עדים, והתירו את אשתו * [להנשא, שבוה מתודע שקרם של העדים ואפשר להתודע, בזה אמרו בפרק האשה רבה [במות] דף צ"א ע"ב אגן אשינוי ניקום ונסמך, ואסרו את האשה] לבעל ראשון ולשני, ובוה מתורצות הקושיות של הט"ז. וגם, הרשב"א

ראש פינה - עקבי הבית

דלא תלא משני כיון שצבא בעלה שנתקדשה לו נראשונה, משא"כ הסם שנטעו ואינו. ואולי זהו כונת הב"ש ג"כ במירו'ו: ס"ק קע"ב. היא הגורם שלא דייקא כו'. ר"ל כיון שדעה שב"ד לא הסירוה רק מתחת העד, הוה לה לדייק דלוי שעד שקר [מ"ט] [מ"ח] ומה שכתבתי שם. ונסתפקתי בזה שקדש כמו קטנה, ואמרו לה ממ בעלה ונשאת ונש"כ בזה בעלה. והנה להפסקים לקמן סימן קע"ח [סעיף ג'] דפירתי קטנה אונס, ודאי לא גרע מויתמה סתם בעלה דמותרת לו, אמנם להרמב"ם [פ"ב מסוטה ה"ד] דס"ל שם דאסורה, מ"מ כאן י"ל דלא שייך לומר דהוה לה לדייק כיון שהיא קטנה. ונעט לא מנאמי מזה בפוסקים, וצ"ע. ועיין סימן ל"א כו'. בס"ק י' שם הביא דמהרי"ק חולק אהרשב"א דהכא. ועיין נספר ע"י אריס כאן [ס"ק ר"י]. כמד לדין מוכרח שחולק, דכדו נכונים: בקונטרס עגונות לא ראינו להאריך ולהגיה מי אין המשנות רובם כדו, רק נתיך לידע שנאחה סימנטי ה"ש דכדו כסוף, וע"פ הרוב מ"ש כסוף כל סעיף ועיין לקמן סעיף פלוני הוא דברי הב"ש, וכן מ"ש כדון הדברים צעגול מה הוא מדברי הב"ש. גם מדע, ש"ש כמה פעמים לעיין כסעיף קטן פלוני הוא ג"כ דברי הב"ש לעיין בפנים ס"ק פלוני, ואף [כשאל] מנאמי מזה בואמו ס"ק, היינו מפני שהב"ש צ"ן לפי אחיות הס"ק במהדורא קמא, וכאן במהדורא בתרא נתיך לעיין שלשה או ארבעה ס"ק להלן:

ראש פינה - חלקת השדה

כיהודה היו מייחדים אותם [ואינו יכול לטעון טענת בתולים דאמרינן ודאי בא עליה:

לשבת הסופרים

ט"ז סקעי"א. דלא נבעלה. שמי טעונות דכדו. [וח"א] דלפילו נכנסה לתופה ולא נבעלה דינה נבעלה [וח"א לעיל ב"ד"א סעיף כ"ז]. ועוד, מי העיד לדוד עליה שלא נבעלה, הא לא הוא ולא היה נאמנים בדבר, וקרא הוא דרשקין אבל לא להלמה. המעמיק:

בט"ז ס"ק ע"א. תימה רבה הא סוגיא מלאה. ל"ב, ועיין מ"ש הרשב"א בעלמו ובחשבה ד"א סי' י', וסם מפלפל דלף שלא נבעלה לפלטי מ"מ מנא ידע דוד, גם מדמי שם טעות בנראת ב"ד לטעות בחולפו, שמוצא נמשנה בימות דף ל"ג ע"כ ומנא צ"ש לקמן סימן קע"ח [סעיף ג' ב"ד"א], דיכא סגורה שבעלה הוא מותרת לבעלה הראשון, אף שכתבתי שם [ב"ד"א] ונמירי הרשב"א ליבמות דף פ"ו [ע"ב] יש פרק האשה רבה מביא דברי גירושלמי שם [ד"א] שמתקשה ממשנה דחולפו על ממתינן דתלא מזה ומזה [ויס"ז ע"ב ע"ב], ומשני, קנס הוא שנסמו צה שמהא צודקת יפה, ע"כ. הכונה, דלף צבאו שני עדים היה לה לדקוק יפה והיה מגורר לה שהעדים מטעים אותה, אבל בחולפו, כיון דלא אסיקו אדעתן שבעשה חולפו ולא נלמח שום מחתלם ספק בממשנתו, לא שייך ה"ל למידק. או י"ל דחולפו מילתא דלא שכיחא היא ולא גורו צה כממס לקמן, וכן בנראת ב"ד טעו דין:

גליון מהרש"א

ב"ש ס"ק קע"ב. ואין לך אונס גדול מזה. י"ל, וצ"ע הוראה ב"ד מקרי יוסר אונס מעל ידי עדים שקרים, כדאיתא ברמב"ם פ"ד משגגות ה"ג דלן וז הוראה אלל טעות: שם. ועיין סימן ל"א. סק"י:

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

כט א. מימרה דעולא
חולין דף מג ע"ג פ"א,
ובמשה שם [מג. פ]
שנויים י"ח מני טריפות
והרמב"ם צרף י'
מהלכות שחיטה [בלה ע]
מנה ע' טריפות צפרטן,
אלא שאלו ה' הם סוגים
יותר כוללים, ועוד שאמר
[גולא שם] דהלכה למשה
מסיני הם:

*. סימן זה הוא בסמ"ג
[עין ס"ג] דף ע"א ע"ב.
וב"י לא הביאה:

שפתי כהן

יורה דעה כט טריפות

טורי זהב

ו

כט (א) שמונה מיני טריפות כו. כתב הטור בשם הרמב"ם [שחיטה ה. ג] אע"פ שכולם הלכה למשה מסיני אין לך צפירוש אלף דרוסה ולכן התמירו זה, וכל ספק שיספק בדרוסה אסור ושאר מיני ז' טריפות יש בהן ספק שמומרתן ומנה צ"ו [ד"ה כמ"ג] שלא מלא שום ספק טריפה שיהא מותר בו עכ"ל. ונראה לי דאספק ספקא קאי, דשאר טריפות יש היתר בספק ספיקא, ואלו דרוסה מנינו אסור אפילו בספק ספיקא, דהיינו שהוא שותק והן מקרקרין אסרינן בסימן ג"ז סעיף ט' משום ספק דרוסה,

כט א ד שמונה מיני טריפות הן כו. כלומר וכל טריפות נכללין בכלל אלו השמונה: ב דרוסה. היינו שדרסה ארי וכהאי גוונא, וימצאנו בסימן ג"ז:

הלכות טריפות

סימן כט

ח' מיני טריפות וסימנם. ובו סעיף אחד:
א (א) א * ב שמונה (ס) מיני טריפות הן
וסימנם * ד"ן הנ"ק נפ"ש. ב (ס) דרוסה

אע"ג שיש שם ספק ספיקא, ספק שמה לא נגע בהם עדיין אלף שמחמת מורה הם צעקים ואם תמצי לומר נגע בהם שמה לא הטיל בהם ארס ואם תמצי לומר הטיל ארס דילמא הנה (אוהה) [אוהס] למטה מן המלל

של הגוף במקום שאין הארס ממיתה, ואפילו הכי אנו אוסרים. והו שאמר כל ספק שיספק, ולומר אפילו אם יש זה הנה טריפות צעש אחת אסרינן, ואין כן בשאר טריפות לכלל גדול בספק ספיקא דמומרת. ואע"ג דלנו מקילים הם בדרוסה בספק ספיקא כמבואר סימן ג"ז סעיף י"ג, היינו כשיש ספק אם היה שם הדורס או לא, אבל אם היה שם נדא, לא מהני שאר ספיקות. ועוד נראה לתרץ על פי דברי התוספות [מלין] צרף אלו טריפות דף מ"ג ע"ב ד"ה קסגן שהקשו אמאי לא נימא לענין ספק דרוסה נשמטה הותרה, ומילתו דדרוסה שמימי טפי לאיסור מלהיתר, ולמה כיון גם כאן בספק דרוסה להחמיר:

בטור כתוב ואי אפשר לומר דטריפה צעלמא כו' דהא כתיב [שמות כב. ג] ללכז תשליכן אוהו. קשה למה לא יליף ממה שמנינו בגמרא [שם מג. פ] מנא לן דטריפה [אליה] * היא דכתיב [ויקרא יח. ג] זאת החיה כו' מיה אכול ושאניה מיה לא מיכול, שבע מינה דכחיות דוקא תליא מילתא. וכן קשה להיפך מאי טעמא לא יליף בגמרא מקרא דלכלב, ומו קשה במה שכתב הטור דכי יכי דגבי נבילה כו', הא גבי נבילה אין לימוד על זה אלף מסבירא אמר לעיל מה לי נבילה כו', אם כן נימא גם כאן מכת הא סברא, ומאי אולמיה היא סברא דנבילה לסברא זאת מטריפה. ומי חיימא שיש אחיה סברא טובה וזה נבילה, מנא ליה צלמא לומר כי יכי דגבי נבילה כו'. ונראה לפרש דהא דקאמר לעיל דמה לי נבילה לאו אסברא קא סמיך בה. אלף כיון דקרא [גנדיס יח. כ] אמר נבילה, שפירושו ממה, הרי שם של ממה כולל הן ממה שמחמת עצמה הן מחמת אחרים, נמצא דהוה צלמא נכתב צפירוש שאין חילוק בזה נבילה, ועל כן אי אפשר לפרש הטריפה שכבר ממה, אלף על כרחק שהיא חיה עדיין. אלף שיש עדיין לנו לומר שצטריפה יש חילוק, כיון דלשון טריפה פירושו על ידי ארי ומשמעותו אפילו טריפה כל שהו, ואם כן תקשה לך במה שמנינו בספוק זאת החיה שפשוט על כל שמש יליף דכחיות תליא מילתא, וקאי אהדדי, ומחמת קושיא זאת הייתי מוכרח לומר דיש חילוק בין טריפות ארי שהוא אפילו בכל שהו, ובין טריפות שמחמת עצמה שהוא תליא דוקא כחיות. על כן כתב הטור דגם כן טריפה מהר הכתוב שלא תפרשו על כל שהו, מדכתב אלא לכלב כו', ממילא גם כאן אי אפשר לפרש על כל שהו, ומפרשינן ליה דחלי כחיות. ועל זה אמר כי יכי דגבי נבילה כו', פירושו כיון שגם כאן תליא חיות ממילא הוה דינו כמו נבילה שפורש בספוק דאין חילוק. ואין להקשות למה לי תרי קראי, לכלב וגם זאת החיה. יש לומר דלא לאו זאת חיה הוה אמינא דמה שכתוב לכלב שהוא לאו לכלב כל תליא חיות אלף במסוכנת, דאיהי נמי לא חזי לאדם אלף לכלב, ואי לאו קרא לכלב הייתי מוכרח לחלק צטריפה בין עצמה לאחריים מכת קאיא דטריפה משמע כל שהו, אבל השתא דכתיב לכלב, נסתר הפירושו של כל שהו, ושפיר אמרינן דגם מעצמה הוה הדין כמו צארי, כיון שאין לך קושיא המכרחת ליה אמרינן טפי מנסבירא לדמותו לנבילה. נמצא הטור לא הוצרך להביא זאת חיה שהוא פשוט, [*] ובגמרא לא הוצרך להביא קרא לכלב כי היה פשוט להם דמשמעותו הפסוק מיירי צראוי לכלב ולא במנה כל שהו, והכל ניחא בס"ד:

ביאור הגר"א

כט [א] שמונה כו. אע"ג דבמתניתין [חולין מג. א] תנא ח"י טרפות, נכללין באלו השמונה כמו שאמרו שם [ע"ב] דכל נקובי חשבין בחד, והן עשר, ואע"ג דבגמרא אמרו נקובי תמניא הן, היינו אם חשבין להכנס ובית הכנסת לחד ואפקינן מרה, ופסקו תרי חשבין גם כן לחד כמו שאמרו שם, ותשארין אלו השמונה. ובגמרא [שם נה. א] חשיב שם כסדר שאמרו במתניתין לבר דרוסה, וכאן חשיב לפי הסימן והוא מדברי הסמ"ג [ועיין סג קמ"א. כו.] וכן בסג"ד ושם שמעתי נכללין בהן לבר לקותא כמו שאמרו שם, ועיין רש"י שם [ד"ה למעטין], אבל אנו קיימא לן כרכיש וזהו שאמרו שם ג"ה ב' הלכתא כרכיש, לאפקוי מעולא, וכבר הוגישו בזה ב"י

באר היטב

כט (א) דרוסה. פירוש שדרסה ארי וכהאי גוונא בסימן ג"ז [ש"ך ס"ק ג]:
והביא ראה ממשנה דפסחים דף ע"א [ע"ב] ומתוספות דביצה דף כ"ה [ע"ב] ד"ה אורח ארעא ע"ש. [ועיין בתשובת חמדת שלמה [ד"ץ] סימן א' מה שכתב בהו]:

מהצית השקף

השמונה דקחשיב, והו ליה לחשוב לקותא בהדיא בפני עצמה, אלא דאי דעולא ליה ליה דרכיש, אבל הרמב"ם [וכן יתורצו דברי השו"ע] נקטו שפיר שמונה וכו' ולקותא בכלל, וליכא למימר היאך נתת מקום לטעות בדבריהם כ"ל דהא כתב הרמב"ם בסוף פרק ח' מהלכות שחיטה [וכן השו"ע בסימן מ"ד סעיף ב'] להדיא דלקותא בכלליא טריפה ואי אפשר לטעות בדבריהם דלא סבירא להו לקותא דרכיש, עכת"ד: [פ"ק א] שמונה וכו'. וכן הדרושיית כו'. ר"ל בפרטן נב"פ"י בוי: הרמב"ם מנאן בפרטן בפרק י' מהלכות שחיטה והן שבעים:

כט (שחי' שמונה כו). בגמרא ריש פרק אלו טרפות [חולין מג. א] אמר עולא שמונה מיני טריפות ד"ן הנ"ק נפ"ש לאפקוי לקותא דלא [ר"ל] לאפקוי דרכיש דאמר לקותא בכלליא טריפה. והקשה ה"ב"י [ד"ה ומיש דח' מינין [ד] הרמב"ם [שחיטה ה. כו.] פסק כרכיש כדאמר בגמרא [שם נה. ב] הלכתא כרכיש, אם כן הוה ליה לחשוב [שם ה. ב] לקותא גם כן והן תשעה. ויתרן דבר שאינו מבורר הוא זה אם לקותא דרכיש בכלל השמונה מיני טריפות או לא, ואם כן עולא על כרחק דלית ליה דרכיש דאי לא תימא הכי לא הוה ליה ליתן מקום לטעות בדבריו כיון דאפשר לטעות דאין לקותא דרכיש בכלל

חת"ם

שו"ת האו"ח סימן פג

סופר

קלט

ליבול קטן אוכל נבלות הוא, הא אסור למיכלי בידים מלא תאכלום ע"ש. הרי מבואר להדיא דלא כמשמע מפסקי מהרא"י הנ"ל, וכן יש ללמוד מן רש"י שם ד"ה (אי שרית) [שמא יאכיל] וכו' ע"ש:

ואין להקשות אהרשב"א הנ"ל דס"ל בדעת רש"י דאיסור דרבנן שרי למיספי בידים, מהא דפירש"י בשבת סוף פר"ע [צ' ע"ב ד"ה אי הכי] דאיסור בל תשקצו דרבנן נמי אסור למיספי בידים, וכמו שנתעורר משנה למלך סוף ה' מאכלות אסורות ע"ש, י"ל דהא סוף פרק חרש עביד צריכותא דאי הוי כתב שרצים הו"א משום דשעורו במשהו, וא"כ לר' שמעון דבכל התורה למלקות במשהו וליכא צריכותא ואייתר קרא דם וכהנים, וע"כ לר"ש למיסר למיספי ל"י בידים לא אצטרך דנילף משרצים, וע"כ שיהיו ב"ד מצווין להפרישו ונילף כל התורה מבינייהו, ונהי דאנן קי"ל אין בית דין מצווין להפרישו, מ"מ לר"ש ע"כ ב"ד מצווין להפרישו וממילא לר"ש לא מספינן איסור בידים, והתם סוף פר"ע קאי לרבנן דר' יהודה דהוא ר' שמעון כפירש"י שם צ"ד ע"א ד"ה אתי"ג וכו' מש"ה איסור בל תשקצו לא ספינן ל"י בידים ואין כאן סתירה לדברי הרשב"א דגיטין בדעת רש"י:

נחזור לעניינינו הנ"ל אם הוא שוטה כל כך שיהיה פטור מכל מצות, נהי דמ"מ אסור למיספי ל"י איסור בידים, ואפילו נניח דהמסירה לבית החינוך הוי כמיספי איסור בידים, מ"מ שרי כדי להוציאו משטיותו ולהכניסו לדת יהדות, ומוטב שיחלל תורה זמן מה כדי שישמור מצות הרבה, דומה קצת להולך במדבר ואינו יודע מתי שבת שאסור לו לעשות יותר מכדי פקוח נפש משום ספק שבת ומ"מ הולך כמה שירצה אפילו למ"ד תחומין דאורייתא, עיין תוס' מס' שבת ס"ט ע"ב ד"ה עושה וכו' דאי לאו הכי לא יגיע לעולם ליישוב, ע"ש, ודוקא ביום שמקדש בו תל"י אי תחומין דאורייתא או לא, אבל בשאר ימים מותר אפילו למ"ד תחומין דאורייתא, עיין מג"א סימן שמ"ד סק"ב וסק"ג, והכא נמי אי לא יאכל עתה דברים האסורים לא יבוא לעולם לידי חיוב דאורייתא:

ומיהו ראי' גמורה אין כאן, דהתם גברא בר חיובא הוא ויחלל שבתות הרבה במדבר, אבל הכא למה נאכילהו איסורא כדי שיבוא לידי חיוב הא

רחמנא פטרי, ובמג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ט מסופק בקטן שרוצים לאנסו לדת (ע"ש) [ע"ז] ועתה אין ב"ד מצווין להפרישו ולכשיגדל ויטמע ביניהם הוי אונס ורחמנא פטרי ואין לחלל שבת עליו, או דלמא מידי דהוי אפקוח נפש שמחללין עליו שבת אע"ג דעכשיו אינו [חייב] במצות וכשימות הרי הוא חפשי ממצות ולא יבוא לכלל גדלות אפ"ה מחללין ה"ג דכותיה, והניחו בצ"ע ע"ש בתוס' ביאור משלי. ועמ"ש תוס' יומא פ"ה ע"א ד"ה ולפקח וכו' שלא יכול לבא בשום ענין לידי מיתת ישראל עכ"ל. ואינו מובן, דמאי בעי הכא דוקא ולא בריש הסוגיא. והנלע"ד דהא לכאורה הטעם דמחללין שבת היינו שישמור שבתות הרבה כמ"ש מג"א הנ"ל וכדאיתא להדיא שם דף פ"ה ע"ב ר"ש בן מנסיא וכו', והכא זה התינוק שנמצא בעיר שרובה נכרים שמוותר בנבילות וטריפות ואינו מצווה על השבתות ואפשר אסור לו לשבות כדין בן נח ששבת דאזלינן בתר רוב נכרים וא"כ איך נחלל שבת שישמור שבתות והוא לא ישמור אפילו שבת א', משום הכי כתבו התוס' דאין הטעם כדי שישמור שבתות הרבה אלא משום נפש מישראל, ואם קמי שמיא גליא שהוא מזרע ישראל אע"ג שאינו משמר שבת אינו מחללו, כי כך דין תורתנו שנלך בתר רוב, כמו שאוכל סתם בהמה והיה טריפה בסתר וקמי שמיא גלי' שזה אכל טריפה אין בו עון אשר חטא כי מי שמצווה והזהיר על הטרפה הוא צוה לנו לסמוך על הרוב, והכא נמי השי"ת צוה למיזל בתר רוב ומותר לו לחלל שבת ואין זה חלול ומ"מ ישראל הוא ואין הקב"ה חפץ במיתתו אפילו על המעוט, כנלע"ד פי' התוס', וא"כ לכאורה אין מקום לספיקו של המג"א דבפיקוח נפש אין הטעם שישמור שבתות הרבה רק לקיים נפש א' מישראל אפילו לא ישמור, והכא נמי האי קטן שיטמע בקטנותו וכשיגדל יהי' אונס ודינא הכי שאינו מחוייב למסור עצמו למיתה (אם לא משום ע"ז אם יהיה כך) וא"כ לעולם ישראל הוא. ומ"מ בההיא דמג"א נראה להקל משום דתחלתו באונס וסופו יהיה ברצון ומצוה להצילו עתה, אבל מ"מ בנדון שלפנינו הוי משמע דטוב שיניח אותו כך ולא נביא אותו לידי חיובי מצות לכאורה:

ומ"מ נ"ל דשאני הכא דלא הוא ולא אחרים עביד איסורא עכשיו בשבילו מהיכי תיתי לא נעביד כל טצדקי להכשירו לתורה ולמע"ט, ואע"ג דאנן

הערת.

(ב) נדצ"ל "כ פ ר"י שם דצ"ד ע"א ד"ה א ת", עי' בליקוטי

דזמנו זהו, כיון דכל טועה בדבר מצוה לא אשכחן דסטור רק היכא דזמנו זהו קשה לדמות לזה הא דבזו, דנהי דמש"ה לא היה לו לשאלה מ"מ הא אפי' היכא דליכא ריעותא דשאלה כלל אפי' געי זמנו זהו, ולפי מ"ש י"ל לפ"מ שכתב הכס"מ נטעמו של הרמב"ם שלא כתב באשמו דחייב דוקא בסמוך לווסתה, וכנה הטעם דסבירא ליה להרמב"ם לפי מאי דאסיק משום דהו"ל לשאלה אין חילוק, והנה צריך להבין דהא התוס' (ד"ה סמוך) כסזו כיון דקיי"ל (מהו יו.) כל הנשים בחזקת טהרה נבעליהן א"כ לשאלה, וע"כ הכריחו דמייירי שהוא מקופק אם היא סמוך לווסתה, וא"כ נ"ל להרמב"ם דק"ל אפילו שלא נשפת ווסתה חייב אפי"ג דהיא בחזקת טהרה ו"ל דמ"מ כיון דנא לידי מכשול והיה אפשר לו לתקן ע"י שאלה צריך כפרה, וכעין סברא זו כתב התוס' בניטין (נף יט: ד"ה גריד) דלע"ג דאינה צריכה לקרות הגט אחר נמינה אפי"ה אם נא הדבר לידי קלקול קנסיין לה כיון שהיה אפשר לה לתקן, רק דהגמ' הוצרך לאוקמי בסמוך לווסתה שלא היא מקרי טעה בדבר מצוה, ואליבא דתמם דבעי זמנו זהו חמילא אין לפטרו משום טועה בדבר מצוה, ומשום אונס אין לפטרו משום דהי' לו לשאלה, וכיון דנא לידי קלקול צריך כפרה, ופינמה דאיכא טעמא דבזו וכיון דהיא בחזקת טהרה ומנא דהין א"כ לשאלה רק דהו"ל לעשות על צד היותר טוב וכיון דאיכא טעמא דבזו אין לו לשאלו אותה כלל והדר הו"ל אונס ע"כ פטור מטעמא דאונס, וכמ"ש לעיל (מהו יט:ס) להרמב"ם דמש"ה פטור בתרומה מתומם באמרו לה תח עלך או גירסך משום טעמא דאונס הו"ל וסמכה על החזקה.

כד) שוב ראיתי בהרמב"ם שכתב להדיא הטעם ביצמתו משום דעשה מצוה, ע"כ נראה לפי ענ"ד דק"ל להרמב"ם דטעמא דבזו מינה ¹¹ אין כדאי לפטרו רק בצירוף טעמא דעשה מצוה, ואין לנו צד רק מאי שאמרו חכמים, וכיון דר' יוסטן מייירי בעשה מצוה ע"כ אין לנו לפוטרו רק בצירוף טעמא דעשה מצוה, ואעפ"כ נ"ל מוכרח דמטעם אונס פטור, הו"ל וסמך על החזקה, דנהי דבזו מהני דאין כאן ריעותא דהו"ל לשאלה הא נשאר טעה בדבר מצוה אפי"ג דאין

כאן ריעותא דהו"ל לשאלה אפי"ה צריך זמנו זהו כמו בתרומה דמוקי לה בערב פסח דוקא, אבל לפי מה שכתבתי א"כ דלפי חי' האיבעית אימא משום דאקרי עבודה מוכח פ"כ מדפטור צרישא דמחרי' משום אונס הו"ל וסמך על החזקה, כדקיי"ל בכל המורה דסומכין על החזקה, וכיון דיצמתו מהני טעמא דמצוה ובזו דאין צריך לשאלה ע"כ ממילא פטור מטעם אונס, וממילא מוכח דיצמתו לא איירי היכא שהיה לו ספק שמה הוא סמוך לווסתה דא"כ לימא לטעמא דחזקה, ומשום טעה בדבר מצוה אין לפוטרה דאין זמנו זהו, כן נראה לפענ"ד נכון בדברים אלו.

כה) והנה כבר הקשימי לפי סברא זו דהיכא דסמך על החזקה פטור אף שזוהי אפי"כ שפשה איסור למה נשאלת עפ"י עדים חייבת בקרבן הא סמכה על העדים דעדיפא מחזקה, אם לא שנחלק כמ"ש לעיל (מהו א) הו"ל והיתה בחזקת איסור גרע טפי, ואעפ"כ הדבר קשה להבין כיון דסמכה על העדים מה לה לעשות, ובתשובתי להגאון אבד"ק ליבא יצ"ו [יוצא אי"ה שחלק אה"ע] כתבתי דאפי"ל דטעמא משום דחזו' דלא דייק' כראוי, יערי"ש באריכות. ועוד נ"ל דא"ל דמה שהחירה התורה ע"י רוב או חזקה ע"כ לא מתורם ודאי החירה התורה, רק דהתורה הקילה לסמך על רוב או חזקה ¹², וכיון דתיכף היה קצת ספק לאיסור ואפי"ה החירה התורה ע"כ ליכא לחיובא אם טעה אפי"כ שהי' נגד הרוב או החזקה דע"כ החירה התורה זה הספק, משא"כ מה שטעשה עפ"י עדים דההיתר הוא מסורת ודאי ע"כ לא החירה התורה כלל צוה ואם הי' אסור צריך להביא קרבן ¹³, וע"י ספ"ק דחגיגה (י) גבי שבת חגיגות ומעילות כהרריס התלויים בשערה ומסיק תמם משום דשליח עניא מאי קעביד דלא איבעי' לפיזוי, מוכח ג"כ כמו שכתבתי לעיל דהיכא שהיא בחזקת היתר אין לחייב אותו בכל המורה כולה וזלתי כמעילה.

כו) והנה בתרומה מצינו ג"כ המאכיל את פועלו ואת אורחיו תרומה דחייבים לשלם חומש, כדליתא פ"ו דתרומות (מ"ג), ולכאורה קשה דהא מאי קעביד כיון דבעה"כ נתן לו לאכול, ול"ש לומר דאיבעי' לי' לעיוני

11. דהוא סברא דמשריה הרי אונס וכנ"ל. 12. עיי' משי"כ דביתו כפתח השער (ד"ה ולפי"ו י"ל, ובעד מקומות המצויינים שם) לחלק בין רוב לחזקה, ורוב הוי בידור וחזקה הרי בדיה"כ לנהוג ע"פ חזקה, ולכאורה אינו דבריו כאן. 13. פסין זה תידין בנחלת יהושע סי' כד (ובענין ירושלמי תרומות פ"ח), ו"ל, ובאמת חמיה האחרונים על הא דאמרין ביבמות דף ס"ז הנשאת עפ"י ב"ד תנא ופטורה מן הקרבן ואם נשאת עפ"י עדים חייבת בקרבן ואמאי חייבת בקרבן הא אנוסה היא. ואפשר דאם הטעות עפ"י עדים לא אמרין דאנוסה היא, דאין זה בדרך הוראה אלא בדרך ביורה, וכיון דאינאלי מילחא דערי שקר הם ועל עדים שקרים לא אמרה, תורה לסמוך עליהם, אבל מה שהיה זה דאין רוב או חזקה אין נאמר שחייבת בקרבן דהא על להבא נמי פודו ב"ד לסמך על הרוב, והא דקיי"ל יחיד שעשה כהוראת ב"ד חייב כצד דאמרין בהוראת דף ב' היינו אם ב"ד חוזרין כהוראתן משא"כ הכא דעל להבא נמי טורין דהדין כן, ועיין תוספות פסחים דף ע"ג בהא דשחטו תמצא טריפה.

נט) ולפ"ז יש לסמור חי הש"ך (נשי קמ ס"ק ד) שהקשה שם על הריטב"א (יבמות סח: ד"ה וחסיל) שכתב דלא אמרין כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאלן שנים רק היכא דבעינן תלד הדין שני עדים, כגון בטוטה דהוי דבר שנערוה, משא"כ באיסורים היכא דע"א נאמן אס נא אח"כ ע"א ומכחישו הוי הראשון ע"א בהכחשה, והקשה הש"ך הא בעגלה ערופה אמרין ג"כ כל מקום שהאמינה תורה ע"א והתם לא נעי מדינא רק ע"א, וחירך הש"ך די"ל היכא שכתבה החורה להדיא דע"א נאמן אמרין ג"כ כל מקום שהאמינה תורה ובעגלה ערופה כתיב בהדיא דע"א נאמן דכתיב לא נודע משמע הא נודע חסילו ע"י אחד, ועיי"ש, ולפמ"ש לא מוכח כלל דע"א נאמן בעגלה ערופה רק מדנאמן בעלמא ע"א באיסורים וא"כ לא עדיף ע"א בעגלה ערופה מבשאר איסורין. אמנם באמא פשטי' דלישנא דגמרא בטוטה דמקשה על מתני' אמר אחד ראיתי, מג"ל דע"א מהימן כלל מכחיש ליה, משמע דעיקר ילפוחא הוא להיות ע"א נאמן, ולפמ"ש הא דנאמן הוא משום דע"א נאמן בעלמא באיסורין, ומ"ל נודע" לא ילפינן רק דהיכא דנודע אין עורפין ועינן הידיעה הוא כמו בשאר איסורין, וזה אינו במשמע מלשון הגמרא.

לייבב עפ"י הירושלמי הנ"ל דמש"ה בעד אומר אכל ועד אומר לא אכל אע"ג דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא אפ"ה צריך להביא אשם תלוי מטעם הנ"ל דס"ס דלמא עשה איסור, ולפ"ז י"ל דהא דנאמן ע"א בשאר איסורין אף דחזינן דלא רצתה החורה לסמוך על ע"א במתן ובעריות, וע"כ דאין הדבר מזכיר ע"י ע"א, אפ"ה באיסורין סמכה החורה עפ"י ע"א, וע"כ דהקילה החורה להאמינו בה, וכמו דסמכין על פ"ס או רוב להמיר איסור, וזה עדיף כיון דאין כאלן ודאי איסור סמכין על ע"א, ולפולס דאין הדבר ברור על ידו צירור גמור, ולפ"ז י"ל בעגלה ערופה כיון דלכפרה אחיא וכדאיחא בטוטה (מג.) ונכפר להם הדם רוח הקודש מבשרתן אימתי שפעשו ככה הדם מתכפר לנפ, וא"כ אלו היה נאמן לגמרי לא היה מהני ע"א כיון דלכפרה אחיא לכפר הספק כדאיחא במתני' (פסחה מג.) נערפה העגלה ואח"כ נמלא ההורג תקנה לקומה שעל ספק נאח חמילה כפרה ספיקא והלכה לה ודמיא לאשם תלוי ואפ"ה האמינה תורה לע"א ע"כ מוכח דהאמינה החורה לגמרי כמו שני עדים, וע"כ שפיר אמרין צה כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאלן שנים כיון דע"כ האמינה החורה לגמרי כמו שני עדים, ומיושב שפיר קושיית הש"ך על הריטב"א.

ס) והנה לפמ"ש לעיל (אח ג) ליישב הוכחה הפנ"י דס"ס לא מהני באתחזוק איסורא וראייתו מתוס' דכריסות דבספק ספיקא מיהי אשם תלוי, וכתנתי ליישב דאשם תלוי שאני עפ"י סברת הירושלמי (יבמות פ"י ה"ג) שכן אס אמר לבי נוקרתי מביא אשם תלוי, וכתנתי הטעם שיש לסלק בין לעבר ובין להנא דלהנא אמרין דרתמנא שרא לן הס"ס ואין עשה איסור כלל, משא"כ לשעבר שאס עשה איסור יש צדו עון אשר חטא וצריך להביא אשם תלוי להגן ע"כ לא מהני לו ספק ספיקא דקוף קוף אולי (י) עשה איסור ועגוש יענש ח"ו, ושוב מנאמתי בש"ך (פי קמ ס"ק ד) שכתב

סא) ולפ"ז י"ל ג"כ דהתוס' (נשיין כג: ע"י לעיל אוח נח) לא רצו לומר דילפינן מעגלה ערופה, כיון דהתם מתורת ודאי הימניה דתמנא, ואי הו ילפינן מהתם אף באתחזוק איסורא היה ראוי להיות נאמן, וכיון דאיבעיא לן אי נאמן באתחזוק איסורא מוכח דלא ילפינן מהתם, וגם מיושב לפמ"ש למה לא הקשו התוס' למה לן קרא בעגלה ערופה דע"א נאמן כיון דע"א נאמן באיסורין בעלמא, וכבר כתבתי (אח ט) דלפ"מ דמשמע בגמרא דטוטה דלא נודע הוא ילפוחא דע"א נאמן, וע"כ דלישנא דלא נודע הכי משמע, וקשה למה לן ילפוחא כיון דקיי"ל ע"א נאמן באיסורין וכמ"ש

הוי מדין ע"א נאמן באיסורין, ועי' בדבריו להלן, ועי' טורי אבן ר"ה כב ע"א, ובשב שמתחא (שיד פכ"א) כתב ח"ל, התם (בעגלה ערופה) אין עד אחד נאמן בו מצד ע"א נאמן באיסורין, דהא לקרבן אין עד אחד קם, ותרע מדאמרין שם בגמרא סוף סוטה טעמא דמכחשי ליה הא לא מכחשי ע"א מהימן, מג"ל, אכר קרא לא נודע מי הכהו, ע"ש, וא"כ מוכח דלאו טעמא דאיסורין מוספיה לה יליף רע"א מהימן, ועי' פלתי ס"י לט ס"ק ו סבואר מדבריו דע"א בעגלה ערופה הוי מדין ע"א נאמן באיסורין, ועי' אמרי בינה דיני שחיטה ס"י ד, ועי' מקנה קידושין סג ע"ב שכתב ההידוש דע"א בעגלה ערופה הוא הראיל ופסיד נגר קרבא, ועי' ח"י הגר"ח הלוי הל' רצח פ"ט הי"ד, שכתב להוכיח מדברי הרמב"ם דע"א בעגלה ערופה לאו מדין ע"א באיסורין, מדכתב הרמב"ם בפ"ה מה' עדות ז"ל בשני מקומות האמינה תורה עד אחד בטוטה שלא תשהה מי מרים ובעגלה ערופה שלא תערף, הרי להדיא דערות וו של עגלה ערופה הויא גזירה הכתוב שעד אחד נאמן בה, ובלאו הכי הוי זה מדברים הצריכים שני עדים, ובקובץ הערות ס"י מג (בהשטמות) כתב ח"ל, בהסבואר שם דכל היכא דבעינן ידיעה לא מהני ע"א, יש ליישב מה"כ הרמב"ם פ"ה מעדות דנאמנות ע"א שלא לערוף העגלה חידוש הוא, וכ"כ בטוטה מ"ז דבעי קרא לזה, וקשה מאי חידוש הוא ולמ"ל קרא ע"ו, מאי שנא משאר איסורין דע"א נאמן, ולהג"ל י"ל, רבינו דכתיב לא נודע מי הכהו, וא"כ לעינן שלא לערוף בעי ידיעה, והוי החידוש, דנאמנותו כענין וטיקרי ידיעה.

מדע. הלכות יסודי התורה פ"ז פ"ח פ"ט

פ"ח א משה רבינו לא האמינו באלהינו ^{אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם. כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכיון דעתו ולהזמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם. ובה הבמ"ד האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי. הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם. לפיכך אין פורשין מנשותיהם. ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים: ז הנביא אפשר ששתיהו נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו ולהוסיף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מאותן הדברים הגדולים. ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכה לכונן אותם ולהודיעם מה יעשו או למונעם ממעשים הרעים שבידיהם. וכשמשלחים אותו נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל שלהו באמת. ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא. אלא אלה אדם שהיינו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו והיה מהלך בדרכי הנבואה בקדושתה ובפרישותה ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלהו מצוה לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון. ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא וזה האות יש לו דברים בגו. ואעפ"כ מצוה לשמוע לו הואיל ואדם גדול וחכם וראוי לנבואה [הוא] מעמידים אותו על חוקתו. שבכך נצטוינו כמו שנצטוינו לחתוך את הדין ע"פ שני עדים כשרים ואעפ"כ שאפשר שהעידו בשקר הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על כשרותן. ובדברים האלו וכיוצא בהן נאמר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו. ונאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב:}

פרק שמיני

א משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו. לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצליל בתוכו. צרכנו למזון הוריד לנו את המן. צמאו בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרה בלעה אותן הארץ. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואינינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם. ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת. ומנין שמעמד הר סיני לכדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם. מכלל שקדם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה: ב נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר. שהם והוא עדים בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו. כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות. וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים ואמר לו ובשמעו לקולך. ידע משה רבינו. שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מליך ואמר והן לא יאמינו לי. עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחרך שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא ישאר בלבם הרהור. והוא שהכתוב אומר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לכדו כדי שנאמר אם יעשה אות שמענו לו לכל מה שיאמר. אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון. כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואעפ"כ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר. כך מצוה לשמוע מזה הנביא אעפ"כ שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכשוף ולמ: ד לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו ואנו יודעין בבאור שאותן האותות בלט וכשוף הן. לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנתרדף אותות זה לאותות זה. אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמענו הוא. הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה שאינו שומע להן אלא יודע בודאי שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוה שצונו משה היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו:

פרק תשיעי

א דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת ^{א סמ"ג לז"ל פ"ט ד"ה ע"ב:} שנאמר

לחם משנה

שלמה עד מעמד הר סיני והלא עדיין קושיא קיימא אדוכתא דלפי שעמו לא יאמינו לו ולא ישיגוהו דבריו. ויש לדחות דמ"מ כיון דלכפוף יודע שאלמינו זו האמנה שלמה נתקרה דעמו דמה שהיה קשה לו הוא שלעולם לא יאמינו בו האמנה שלמה וזהו אומרו והן לא יאמינו לי. אבל נראה לתרץ הכל דמה שכתב עד שהודיעו און משמעות דבריו עד

פ"ח ב וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו וכו' עד שהודיעו הקב"ה וכו'. הנה בכלן קושיא מנזכרת דהפוסקים הם הפוסקים כמורה דפסוק וזה לך האות הוא מוקדם לפסוק והן לא יאמינו לי. וי"ל לפרש דבריו עם מה שנתקרב עוד דבריו דלך נתקרה דעמו של משה כמה שאמר לו הקב"ה שהם לא יאמינו האמנה

מגדל עז

אם אינו מוזמן והוראת שעה, פרק הנחמין (דף פ"ט) ובדרכי שו"ת פרק האשה מדכחיז אליו תשמעון ובענין אליהו כהן הכהן וכו' שביא פ"ט. אמנם מה שהוסף שאין נביא רשאי להשג דבר מעשה הוא לר"ל עוד במס' מגילה מיימי לה כבוד התלמוד מפורסם:

בהגדת משל השולחני וכבר הוזכרו הרמב"ן ז"ל לגבי גופל וגלוי עינים ומשם תביטו. וענין הנביא מוזמן. עיקרו פ' הנחמין נמש' סנהדרין (דף פ"ט) בענין נביא השקר. והמנות עשה לאלו תשמעון שכתב הוא לשון ספרי:

פ"ח א ג ג ענין זה מעורב בענין פ' השביעי. ומ"ש שאם בא להכחיש און שומעין לו וסאר הענין

